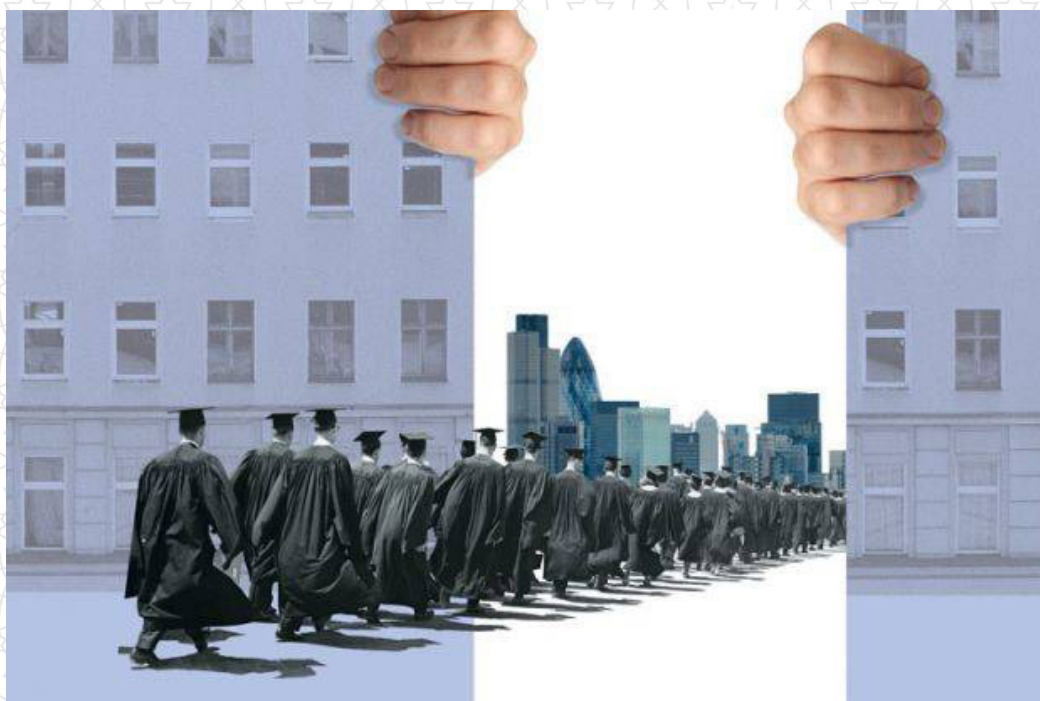

مطالعه تطبیقی نقش نظام آموزش عالی در اشتغال‌پذیری و ورود به‌هنگام جوانان به بازار کار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۸/۴

مسلسل:

۲۱۱۰۸

عنوان گزارش:

مطالعه تطبیقی نقش نظام آموزش عالی در اشتغال‌پذیری و ورود به‌هنگام جوانان به بازار کار

نوع گزارش:

طرح/لایحه راهبردی نظارتی پیش‌نویس قانونی

نام دفتر:

مطالعات فرهنگی و آموزش (گروه زنان، خانواده و جوانان)

تهیه و تدوین:

بهزاد خلیلی

ناظران علمی:

موسی بیات، ریحانه رحمانی‌پور

همکار:

حسین نصیری (گروه آموزش عالی، تحقیقات و فناوری)

اظهار نظرکننده داخل مرکز:

سعید شفیعا

اظهار نظرکنندگان خارج از مرکز:

محمد سعید سیف (مدیرکل دفتر ارتباط با جامعه و صنعت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری)،
محمد عزیزی (عضو هیئت علمی دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران)

گرافیک و صفحه‌آرایی:

سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:

اکرم وحدانی‌فرد

واژه‌های کلیدی:

۱. جوانان

۲. آموزش عالی

۳. اشتغال

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۴/۰۱/۱۵

فهرست مطالب

۶	چکیده
۷	خلاصه مدیریتی
۹	۱. مقدمه و بیان مسئله
۰۱	۲-۱. کشور انگلستان
۱۰	۲. سیاست‌های کشورهای منتخب برای نقش آفرینی نظام آموزش عالی در اشتغال جوانان
۱۹	۲-۲. کشور آلمان
۲۶	۳-۲. کشور آمریکا
۳۱	۴. نتیجه‌گیری و رهیافت‌های سیاستی
۳۴	منابع و مآخذ

فهرست شکل‌ها

۱۰	شکل ۱. نمودار تغییرات سهم دانشجویان شاغل حین تحصیل در دانشگاه‌های انگلستان از سال ۲۰۱۵ تا سال ۲۰۲۳ [۹]
۱۱	شکل ۲. نمودار متوسط ساعات کار دانشجویان انگلیسی همزمان با تحصیل از سال ۲۰۱۹ تا سال ۲۰۲۳ [۹]
۱۶	شکل ۳. نمودار تغییرات تعداد ثبت‌نام‌کنندگان در دوره‌های کارآموزی با مدرک تحصیلی به تفکیک سطح دوره از سال تحصیلی .. ۱۶
۱۷	شکل ۴. نمودار تعداد ثبت‌نام‌کنندگان در دانشگاه‌های انگلیس به تفکیک مقاطع تحصیلی و نوع تحصیل در سال تحصیلی ۲۰۲۲-۲۰۲۱.... ۱۷
۲۱	شکل ۵. نمودار انگیزه‌های دانشجویان برای تحصیل در برنامه‌های تحصیلی دوگانه
۲۲	شکل ۶. نمودار درآمد خالص ماهیانه دانشجویان برنامه تحصیلی دوگانه
۳۲	شکل ۷. الگوی برآمده از سیاست‌های سه کشور آمریکا، انگلستان و آلمان برای نقش آفرینی دانشگاه در اشتغال‌پذیری دانشجویان ... ۳۲

فهرست جداول

۱۹	جدول ۱. سیاست‌های دولت انگلیس برای نقش آفرینی دانشگاه در بازار کار و اشتغال‌پذیری جوانان دانشگاهی
۲۴	جدول ۲. جزئیات برگزاری دوره‌های اعطای مدرک حرفه‌ای در نمونه رشته‌های تحصیلی
۲۶	جدول ۳. سیاست‌های دولت آلمان برای نقش آفرینی دانشگاه در بازار کار و اشتغال‌پذیری جوانان دانشگاهی
۳۰	جدول ۴. سیاست‌های دولت مرکزی و فدرال آمریکا برای نقش آفرینی دانشگاه در بازار کار و اشتغال‌پذیری جوانان دانشگاهی

مطالعه تطبیقی نقش نظام آموزش عالی در اشتغال‌پذیری و ورود به‌هنگام جوانان به بازار کار

Doi: [10.22034/report.mrc.2025.1404.33.7.21108](https://doi.org/10.22034/report.mrc.2025.1404.33.7.21108)

چکیده

آموزش عالی نظامی فراگیر است که افراد اغلب در سنین جوانی از تباط طولانی و پایداری با آن پیدا می‌کنند. امروزه این نظام علاوه بر مأموریت در بسط مرزهای دانشی، در قبال جامعه نیز مسئولیت‌های مهمی همچون تسهیل اشتغال جوانان را بر عهده دارد. لذا کشورهای قبیل انگلیس، آلمان و آمریکا سیاست‌های متعددی را برای تقویت ارتباط دانشگاه با بازار کار تصویب و اجرا می‌کنند تا وضعیت اشتغال جوانان دانشگاهی بهبود یابد. بررسی‌های انجام شده در گزارش پیش‌رو نشان می‌دهد دولت‌های این سه کشور برای بهبود نتایج بازار کار آموزش عالی، این سیاست‌ها را به تناسب در دستور کار خود قرار داده‌اند؛ کارآموزی، آموزش مبتنی بر کار، در نظر گرفتن نتایج بازار کار به‌عنوان یکی از شاخص‌های تخصیص بودجه به دانشگاه‌ها، انتشار عمومی داده‌های مربوط به عملکرد دانشگاه‌ها در حوزه بازار کار، اعطای بورس تحصیلی، همکاری دانشگاه‌ها با کارگزاری‌های کارایی، نقش‌آفرینی دانشگاه‌ها در زیست‌بوم نوآوری و اعطای مدارک حرفه‌ای. همچنین چهار عامل زمینه‌ای وجود دارد که به تحقق این سیاست‌ها کمک می‌کند و به‌طور بالقوه امکان اشتغال به‌موقع جوانان دانشگاهی را نیز افزایش می‌دهد. این عوامل عبارت‌اند از: نبود تمرکزگرایی در اداره آموزش عالی، تعریف الگوی تحصیلی پاره‌وقت در ساختار آموزش عالی و نظام آموزش عمومی قوی در آماده‌سازی شغلی و مهارتی افراد. بهره‌گیری از سیاست‌های یاد شده و توجه به عوامل زمینه‌ای مذکور، متناسب با اقتضائات و ویژگی‌های ملی، می‌تواند رهیافت‌های سیاستی کارآمدی را برای ارتقای عملکرد دانشگاه و بهبود اشتغال جوانان دانشگاهی کشور به دنبال داشته باشد.

بیان / شرح مسئله

معمولاً افراد در دوره جوانی وارد دانشگاه می شوند تا تحصیلاتشان را در مقاطع عالی ادامه دهند؛ اما ارتقای سطح تحصیل نباید موجب تأخیر در پاسخ گویی جوانان به دیگر نیازهای مهمی همچون اشتغال شود. در دیدگاه کارکردگرایانه، دانشگاه یک نهاد مهم اجتماعی است که نه فقط مانع اشتغال به هنگام افراد نمی شود، بلکه نقش قابل توجهی در انتقال به هنگام جوانان از تحصیلات عالی به بازار کار دارد. کشورهای مختلف به نقش آفرینی دانشگاه در بازار کار جوانان توجه می کنند که استفاده از تجارب موفق آنها می تواند به بهبود ارتباط آموزش عالی با بازار کار فارغ التحصیلان کمک کند. لذا به منظور ارائه رهیافت ها و دلالت های سیاستی برای ایران و با توجه به دو شاخص «نتایج بازار کار نظام آموزش عالی» و «موفقیت علمی نظام آموزش عالی» سه کشور آمریکا، انگلیس و آلمان، که در شاخص های مذکور وضعیت مطلوبی داشتند، انتخاب شده اند و سیاست هایی که عموماً دولت های این سه کشور در بهبود ارتباط دانشگاه با بازار کار اتخاذ کرده اند، مورد مطالعه قرار گرفته اند.

نقطه نظرات / یافته های کلیدی

الف) سیاست هایی که دولت های سه کشور آلمان، انگلیس و آمریکا برای بهبود نتایج بازار کار دانشگاه اتخاذ کرده اند عبارت اند از:

۱. ارائه آموزش مبتنی بر کار

■ **برنامه های مطالعات دو گانه و مشارکتی:** در برنامه مطالعات دو گانه آلمان، آموزش توأمان در محیط های دانشگاهی و واحد اقتصادی پیگیری می شود. افزون بر یادگیری عملی، جوانان حقوق ماهیانه نیز دریافت می کنند. این برنامه ها با همکاری مشترک مؤسسه آموزش عالی و شرکت های اقتصادی طراحی و اجرا می شوند. در آمریکا نیز مشابه چنین برنامه ای، برنامه مطالعات مشارکتی است؟

■ **کارآموزی:** در برنامه کارآموزی انگلیس مشابه برنامه های مطالعات دو گانه در آلمان و مطالعات مشارکتی در آمریکا، افراد بیشتر وقت خود را صرف کار می کنند، از سوی سازمانی دولتی یا خصوصی استخدام می شوند و حقوق دریافت می کنند. دولت از کارفرمایان متقاضی شرکت در این برنامه مالیات کارآموزی دریافت می کند تا هزینه برگزاری دوره ها را تأمین کند، اما از طرفی هزینه شرکت نوجوانان و جوانان ۱۶ تا ۲۱ ساله در دوره ها را به طور کامل پرداخت می کند.

۲. **در نظر گرفتن نتایج بازار کار به عنوان یکی از شاخص های تخصیص بودجه به دانشگاه ها:** در آمریکا برای تخصیص بخشی از بودجه عملیاتی به کالج های اغلب ایالت ها از شاخص های عملکرد، مثل اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهی، استفاده می شود. در ایالت تگزاس درآمد فارغ التحصیلان کالج ها به هر میزانی که بالاتر از سطح حداقل دستمزد باشد، کالج ها بودجه عمومی - حمایتی بیشتری دریافت خواهند کرد.

۳. **انتشار عمومی داده های مربوط به عملکرد دانشگاه ها:** در آمریکا وبسایتی با نام کارت امتیازی کالج راه اندازی شده است که داده های مربوط به هزینه های آموزش و نتایج بازار کار مؤسسات آموزش عالی در آن به صورت عمومی انتشار می یابند. برای نمونه، یکی از شاخص های مورد استفاده در این سایت، میانگین درآمد فارغ التحصیلان یک سال پس از فارغ التحصیلی است.

۴. **اعطای بورس تحصیلی:** در آمریکا، دولت محلی برخی از ایالت ها مثل واشنگتن، هزینه تحصیل دانشجویان در رشته های مورد نیاز بازار کار، مثل پزشکی، را پرداخت می کند.

۵. **همکاری دانشگاه ها با کارگزاران کار یابی:** در آلمان مؤسسات آموزش عالی مکلف اند که با کارگزاران کار یابی همکاری کنند تا دانشجویان در طول تحصیلات دانشگاهی خدمات مشاوره شغلی دریافت کنند.

۶. **نقش آفرینی دانشگاه ها در زیست بوم نوآوری:** در این خصوص دولت انگلیس سیاست های ذیل را اتخاذ کرده است؛ تأسیس صندوق

نوآوری آموزش عالی، ایجاد شبکه شتاب‌دهنده، تأسیس صندوق رفع موانع تحقیقات و نوآوری یا موانع استراتژی صنعتی، راه‌اندازی طرح مشارکت‌های انتقال دانش و اعمال معافیت‌های مالیاتی تحقیق و توسعه. همچنین در آلمان یکی از سیاست‌هایی که در دانشگاه‌های فنی پیگیری می‌شود آن است که اساتید این دانشگاه‌ها باید تجربه صنعت داشته باشند. به کارگیری دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در پروژه‌های تحقیقاتی و نوآورانه علاوه بر یادگیری کار در محیط واقعی، امکان تقویت ارتباطات کاری را ایجاد می‌کند و احتمال اشتغال افراد را افزایش خواهد داد.

۷. اعطای مدارک حرفه‌ای: آلمان به منظور مهارت‌افزایی شغلی افراد شاغل، دوره‌هایی برگزار می‌کند که در انتها با برگزاری آزمون، به قبول شدگان مدرک حرفه‌ای معادل دانشگاهی می‌دهد. عموماً این دوره‌ها به صورت برخط، پاره‌وقت و در روزهای تعطیل یا تمام‌وقت در طول هفته برگزار می‌شود.

نکته حائز اهمیت آن است که بیشتر سیاست‌های یاد شده از حیث زمانی به حین تحصیل جوانان در مراکز آموزش عالی اختصاص دارند و دولت به جای نگاه پسینی به اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاهی، تلاش خود را بر کنشگری در دوره زمانی قبل از فارغ‌التحصیلی جوانان دانشجویی معطوف داشته است.

ب) حداقل چهار عامل زمینه‌ای مهم در تسهیل اجرای سیاست‌های مورد اشاره و ممکن ساختن اشتغال به‌هنگام دانشجویان وجود دارند که عبارت‌اند از:

- **نبود تمرکزگرایی در اداره آموزش عالی:** در هر سه کشور آمریکا، آلمان و انگلیس، دولت مرکزی صرفاً قاعده‌گذار خطوط کلی حوزه آموزش عالی به شمار می‌رود و در مقابل، دولت‌های محلی و مؤسسات آموزش عالی محلی از استقلال نسبی برخوردارند.
- **تعریف الگوی تحصیلی پاره‌وقت در ساختار آموزش عالی:** در انگلیس، افزون بر تحصیلات تمام‌وقت، امکان تحصیل به صورت پاره‌وقت نیز در آموزش عالی وجود دارد. لذا مهیا کردن امکان هم‌زمانی تحصیلات عالی با اشتغال، فرصت اشتغال به‌هنگام و حین تحصیل افراد را به وجود می‌آورد.
- **وجود نظام آموزش عمومی قوی در آماده‌سازی شغلی و مهارتی افراد:** کشورهای انگلیس و آلمان نظام آموزش فنی و حرفه‌ای با عملکرد مثبت دارند و به‌طور کلی نوجوانان در این کشورها قبل از آغاز دوره تحصیلات دانشگاهی، با آموزش عملی هم‌زمان با آموزش نظری رشد پیدا می‌کنند و برای انجام کار حین تحصیل آمادگی می‌یابند.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

پیشنهاد می‌شود سیاست‌های ارائه آموزش مبتنی بر کار، در نظر گرفتن نتایج بازار کار به‌عنوان یکی از شاخص‌های تخصیص بودجه به دانشگاه‌ها، انتشار عمومی داده‌های مربوط به عملکرد دانشگاه‌ها در حوزه بازار کار، اعطای بورس تحصیلی، همکاری دانشگاه‌ها با کارگزاری‌های کاریابی، نقش‌آفرینی دانشگاه‌ها در زیست‌بوم نوآوری و اعطای مدارک حرفه‌ای و همچنین عوامل زمینه‌ای شامل نبود تمرکزگرایی در اداره آموزش عالی، تعریف الگوی تحصیلی پاره‌وقت و وجود نظام آموزش عمومی قوی در آماده‌سازی شغلی و مهارتی افراد، متناسب با اقتضات و ویژگی‌های ملی، به‌عنوان رهیافت‌های سیاستی در راستای بهبود نقش‌آفرینی نهاد دانشگاه در بازار کار جوانان ایرانی مورد توجه قرار گیرند.

۱. مقدمه و بیان مسئله

آموزش عالی از جمله نظام‌های مهم اجتماعی به شمار می‌رود که در جوامع مختلف به‌صورت فراگیر وجود دارد. رسالت اصلی آن از زمان پیدایش تاکنون، بسط و توسعه مرزهای دانشی بوده است، اما به‌سبب بروز تغییرات گوناگون در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و متعاقب آن نیازهایی که جوامع یا دولت‌ها در گذر زمان احساس کرده‌اند، مسئولیت‌ها و تکالیف دیگری نیز به این نظام محول شده است. این مهم سبب شده تا نگاه ابزاری به این دستگاه ساختارمند در جوامع مختلف ریشه بدواند [۱]. لذا توجه به جنبه‌های کارکردگرایانه نظام آموزش عالی در جامعه، موجب شده تا نقش‌آفرینی این نهاد در رفع نیازها و تأمین خواست‌های اجتماعی مورد توجه سطوح سیاست‌پژوهی و تصمیم‌گیری قرار گیرد.

اغلب افراد در مهم‌ترین مقطع زندگی خود، یعنی دوره جوانی، وارد دانشگاه می‌شوند و به‌صورت طولانی‌مدت به تحصیلات عالی می‌پردازند. دوران حضور جوانان در دانشگاه فرصت خوبی برای آنها به شمار می‌رود تا بتوانند با افزایش توانمندی‌های علمی و کسب مهارت‌های تخصصی، خود را برای زندگی بهتر آماده کنند. اهمیت نقش دانشگاه در بهبود وضعیت فعالیت اقتصادی دانشجویان و فارغ‌التحصیلان نظام آموزش عالی از جمله این موارد است که طی سال‌های اخیر مورد توجه کشورهای مختلف قرار گرفته است. در این خصوص، دانشگاه به‌عنوان نهادی معرفی می‌شود که در قبال گذار یا انتقال به‌موقع فرد از تحصیلات عالی به بازار کار نقش فعالانه‌ای برعهده دارد و بایسته است که ارتباط مؤثری با بازار کار برقرار کند. بدین جهت «نتایج بازار کار آموزش عالی» به‌عنوان یکی از شاخص‌های ارزیابی و سنجش توانمندی دانشگاه در پاسخ به نیازهای اقتصادی افراد جامعه اهمیت می‌یابد. یا به‌طور خاص «ارتباط دانشگاه با صنعت» از سوی نظامات رتبه‌بندی بین‌المللی دانشگاه‌ها به‌عنوان یکی از شاخص‌های رتبه‌بندی مراکز و مؤسسات آموزش عالی مورد استفاده قرار می‌گیرد [۲].

ایران نیز دارای نظام آموزش عالی با ظرفیت بالا و جمعیت جوان قابل توجه است که اهمیت روزافزون «نیروی انسانی دارای مهارت» و پررنگ شدن نقش دانشگاه در بهبود وضعیت بازار کار ایجاب می‌کند تا موضوع ارتباط دانشگاه با بازار کار کشور در وضعیت بهینه‌ای قرار گیرد. به این منظور، بهره‌گیری از تجارب موفق دیگر کشورها در خصوص تقویت ارتباط نظام آموزش عالی با بازار کار و متعاقباً بهبود وضعیت اشتغال دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دانشگاهی امری است که می‌تواند حائز نکات ارزنده سیاستی باشد. در گزارش حاضر، با در نظر داشتن دو شاخص «نتایج بازار کار نظام آموزش عالی» و «موفقیت علمی نظام آموزش عالی»، وضعیت ارتباط دانشگاه با بازار کار در سه کشور آمریکا، انگلیس و آلمان مورد مطالعه قرار گرفته و سیاست‌هایی که عموماً دولت‌های این سه کشور در خصوص بهبود ارتباط دانشگاه با بازار کار اتخاذ کرده‌اند، بررسی شده است. متعاقب آن نیز رهیافت‌ها و دلالت‌های سیاستی برای بهبود وضعیت ارتباط دانشگاه با بازار کار در ایران معرفی شده است.

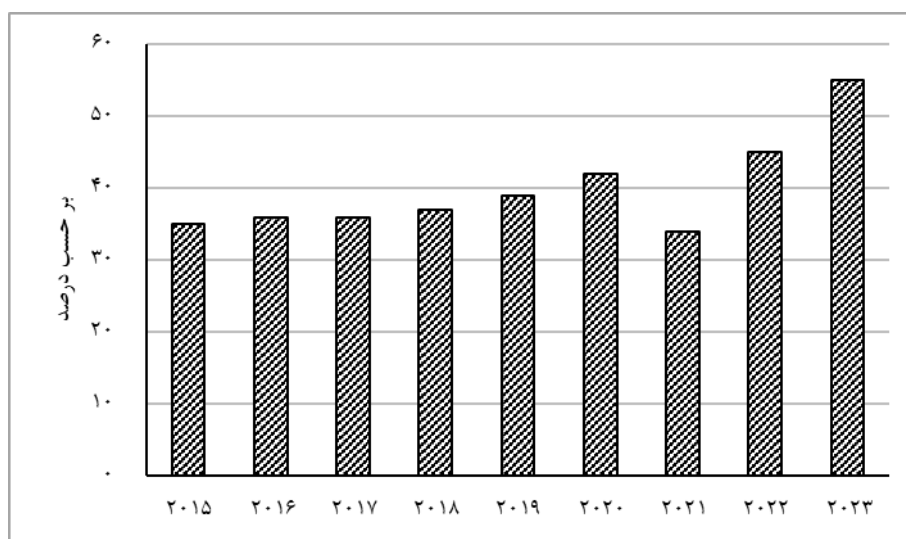

۲. سیاست‌های کشورهای منتخب برای نقش آفرینی نظام آموزش عالی در اشتغال جوانان

۲-۱. کشور انگلستان

از حیث عمومیت تحصیلات عالی، انگلستان در شمار کشورهای برتر عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) قرار می‌گیرد [۳]. طبق آمار سال تحصیلی ۲۰۲۳-۲۰۲۲، این کشور ۲،۹ میلیون دانشجو دارد و ۶۰،۲ درصد از جوانان ۲۵ تا ۳۴ ساله تحصیلات دانشگاهی دارند [۴] [۵]. همچنین نرخ ورود به آموزش عالی در میان جوانان ۱۸ ساله از ۲۴،۷ درصد در سال ۲۰۰۶ به ۳۸،۲ درصد در سال ۲۰۲۱ افزایش یافته است [۵]. جوانان همزمان با مشارکت بالاتر در تحصیلات دانشگاهی، نرخ مشارکت اقتصادی بالایی نیز دارند. در سال ۲۰۲۱، میزان مشارکت اقتصادی گروه‌های سنی ۲۰ تا ۲۴ ساله و ۲۵ تا ۳۴ ساله به ترتیب ۷۵،۱ و ۹۱،۴ درصد بوده است [۶]. مشارکت بالای جوانان در تحصیل و اشتغال، نشان از وجود ارتباط، هماهنگی و همراستایی میان آموزش عالی و بازار کار دارد. در سال ۲۰۲۳، نرخ اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، ۸۷،۷ درصد و برای جوانان ۲۵ تا ۳۴ ساله ۹۰،۸ درصد بوده است [۴] [۷]. افزون بر آن، طول دوره بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی نیز بالا نیست؛ به گونه‌ای که ۷۳ درصد افراد حداکثر یک سال پس از فراغت از دانشگاه، شغل مورد نظر خود را می‌یابند [۸]. علاوه بر مطلوبیت شاخص‌های اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، بررسی وضعیت اشتغال دانشجویان حین تحصیل نشان می‌دهد که در گذر زمان، اشتغال همزمان با تحصیلات عالی رشد پیدا کرده است. در این خصوص و در سال ۲۰۲۳، ۵۵،۲ درصد از دانشجویان حین تحصیل شاغل بوده‌اند که این عدد در سال ۲۰۱۵، ۳۵،۲ درصد بوده است [۹]. نکته قابل توجه رشد فراگیری اشتغال حین تحصیل میان دانشجویان دانشگاه‌های انگلیس است. در سال ۲۰۱۵، تعداد کل دانشجویان حدود ۲،۳ میلیون نفر بوده که تقریباً ۸۰۵ هزار نفر آنها (۳۵ درصد) شاغل بوده‌اند؛ اما در سال ۲۰۲۳، تقریباً ۱،۵۶ میلیون نفر از ۲،۹ میلیون نفر جمعیت دانشجوی (۵۵ درصد) فعالیت اقتصادی همراه با درآمد داشتند [۱۰] [۱۱].

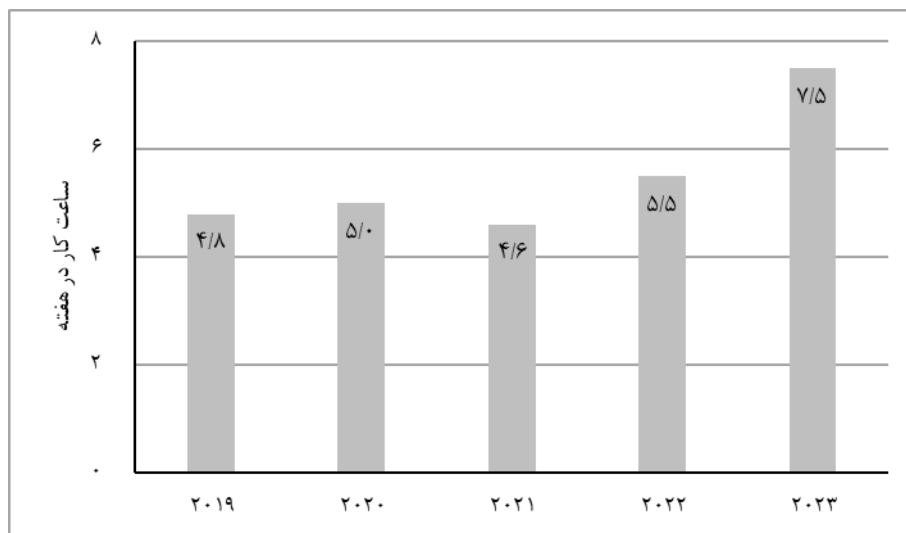
شکل ۱. نمودار تغییرات سهم دانشجویان شاغل حین تحصیل در دانشگاه‌های انگلستان از سال ۲۰۱۵ تا سال ۲۰۲۳ [۹]

نتایج یک پیمایش ملی دیگر در انگلستان نشان می‌دهد که در سال ۲۰۲۱، ۷۲ درصد از جوانان حین تحصیل تمام وقت، نوعی کار با حقوق را تجربه کرده‌اند که به تفکیک بازه سنی، حدود ۶۰ درصد افراد ۱۸ تا ۲۱ ساله، حدود ۷۰ درصد افراد ۲۲ تا ۲۵ ساله و حدود ۸۰ درصد افراد ۲۶ تا ۳۰ ساله تجربه کاری داشته‌اند. با بالا رفتن سن، علاوه بر افزایش مشارکت اقتصادی، سهم اشتغال تمام وقت دانشجویان نیز افزایش می‌یابد [۱۲].

جوانانی که کار و تحصیل را با هم ترکیب می‌کنند، هنگام اتمام آموزش، احتمال بیشتری دارد که شاغل شوند و درآمد بالاتری کسب کنند [۱۳]. این موضوع می‌تواند به رفع یکی از موانع اصلی ورود به هنگام جوانان به بازار کار، یعنی نداشتن تجربه کاری، کمک کند [۱۴]. شواهد آماری نشان می‌دهد دانشجویان بیشتر از قبل برای موضوع اشتغال وقت صرف می‌کنند. در این راستا، در سال ۲۰۲۳، دانشجویان به طور میانگین ۷٫۵ ساعت در هفته را به امر اشتغال اختصاص داده‌اند؛ در حالی که در سال ۲۰۱۹، این عدد ۴٫۸ ساعت در هفته بوده است [۱۲].

شکل ۲. نمودار متوسط ساعات کار دانشجویان انگلیسی همزمان با تحصیل از سال ۲۰۱۹ تا سال ۲۰۲۳ [۹]

به نظر می‌رسد از عوامل بهینگی شاخص‌های مربوط به اشتغال دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، سیاست‌ها و اقدامات دولت در موضوع ارتباط دانشگاه با بازار کار باشد. در وهله نخست، بررسی اسناد راهبردی دولت نشان می‌دهد موضوع ارتباط دانشگاه با بازار کار و نقش آفرینی دانشگاه در بهبود شاخص‌های اقتصادی از اهمیت خاصی برخوردار است. در **راهبرد صنعتی (۲۰۱۷)**^۱ برای تحقق اهداف صنعتی، دانشگاه‌ها و ارتباط آنها با واحدهای صنعتی به عنوان یکی از ارکان تحقق این استراتژی معرفی شده‌اند. همچنین در **راهبرد نوآوری انگلستان (۲۰۲۱)**^۲ با هدف تقویت مشارکت‌های تحقیق و توسعه بین شرکت‌ها و دانشگاه‌ها از طریق شتاب‌دهنده‌های نوآوری تا افاق سال ۲۰۲۷، ۲۲ میلیارد پوند سرمایه‌گذاری در امر تحقیق و توسعه در نظر گرفته شده که «ارتباط دانشگاه با صنعت» به عنوان یکی از ارکان تحقق هدف مورد اشاره معرفی شده است [۱۵]. بررسی‌های انجام شده در این گزارش نشان می‌دهد دولت انگلیس برای تقویت ارتباط دانشگاه با بازار کار سیاست‌های متعددی را اتخاذ کرده است که برخی از موارد مهم آن در ذیل توضیح داده می‌شود:

1. Industrial Strategy
2. UK Innovation Strategy

۱-۲-۱. تأسیس صندوق نوآوری آموزش عالی^۱

صندوق نوآوری آموزش عالی، که توسط مرکز تحقیقات انگلیس^۲ اداره می‌شود، با هدف ایجاد ارتباط بلندمدت میان دانشگاه و جامعه و به منظور حمایت از دانشگاه در پاسخ به تقاضاهای تحقیقاتی و نوآورانه بازار کار به وجود آمده است. این صندوق بودجه ۲۶۰ میلیون پوندی در اختیار دارد و براساس شاخص‌های خود، مبالغی را در اختیار دانشگاه‌های واجد شرایط قرار می‌دهد [۱۶]. این مبالغ دانشگاه‌ها را قادر می‌سازد تا برای مشارکت در طیف وسیعی از فعالیت‌های تبادل دانش با بازار کار، از جمله قرارداد تحقیقاتی، تجاری‌سازی تحقیقات و مشاوره‌های کسب و کار، توانمند شوند [۱۷]. برآوردها نشان می‌دهد نرخ بازگشت سرمایه این طرح بالاست؛ به طوری که به ازای هر یک پوند سرمایه‌گذاری از طریق این صندوق، تقریباً ۱۴٫۸ پوند به اقتصاد انگلستان باز می‌گردد. همچنین نرخ بازگشت سرمایه در حمایت از کارآفرینی و کسب و کار دانشجویی میزان بالاتری دارد؛ به گونه‌ای که به ازای هر یک پوند سرمایه‌گذاری، ۱۵٫۶ پوند به اقتصاد باز می‌گردد [۱۸]. در اثر اجرای این سیاست بیش از نیمی از مؤسسات آموزش عالی به دنبال ارتباط با بخش خصوصی اند [۱۹].

صندوق نوآوری با تأمین مالی کارآفرینی و حمایت از شرکت‌ها برای دانشجویان، امکان توسعه مهارت‌ها و راه‌اندازی استارت‌آپ‌های جدید فارغ‌التحصیلان را فراهم کرده است. این امر به افزایش سرمایه‌گذاری خارجی از ۷۳ میلیون پوند در سال ۲۰۰۸ به بیش از ۴۰۰ میلیون پوند در سال ۲۰۲۰ و ایجاد شغل منجر شد؛ به طوری که تعداد کارمندان این استارت‌آپ‌ها از ۶۳۰۰ به ۳۶۰۰۰ نفر افزایش یافت [۲۰]. بین سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۷ از جمله نتایج تعامل دانشگاه با بازار کار در قالب این صندوق، به وجود آمدن ۱۲۴۳۸ استارت‌آپ فعال ویژه فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و اشتغال ۲۳۴۱۰ نفر بوده است [۱۷]. در فرایند اجرا، صندوق اجازه می‌دهد تا دانشگاه پروژه‌های خود را متناسب با ویژگی‌ها و چالش‌های محلی و البته در راستای اولویت‌های اعلام شده از سوی دولت پیش ببرد. چنین استقلال‌هایی موجب می‌شود تا منابع به طور مؤثر برای رسیدگی به نیازها و فرصت‌های خاص منطقه‌ای به کار گرفته شوند. علاوه بر استقلال محلی دانشگاه، ماهیت پایدار و قابل پیش‌بینی بودجه، مؤسسات را با اطمینان وارد این همکاری می‌کند [۲۰]. صندوق حین اجرای سیاست از عملکرد دانشگاه‌ها ارزیابی به عمل می‌آورد تا از مؤثر بودن ارتباط میان دانشگاه و بازار کار اطمینان حاصل کند [۱۶]. ارزیابی‌های انجام شده نشان می‌دهد ۸۰ درصد دانشگاه‌ها به صورت هماهنگ با اولویت‌های تحقیقاتی اعلام شده پیش می‌روند و تغییر مسیر از اولویت‌ها حداقلی است [۱۹]. در فرایند اجرای این سیاست، هزینه‌های به هم‌رسانی شغلی میان کارفرمایان واحدهای اقتصادی و دانشجویانی، که احتمالاً در این خصوص به کار گرفته شده‌اند، کاهش می‌یابد. همچنین امکان سفارشی‌سازی برنامه آموزشی دانشجویان در دانشگاه متناسب با نیازهای خاص کارفرما از سوی کارفرما وجود دارد [۱۹]. ارتباط یاد شده می‌تواند نظام آموزشی را برای افزایش توانمندی در پاسخ به نیازهای مهارتی به پویا وادارد.

۱-۲-۲. ایجاد شبکه شتاب‌دهنده^۳

از جمله چشم‌اندازهای دولت انگلستان برای آینده، تبدیل شدن به قطب نوآوری در جهان تا سال ۲۰۳۵ است. در این راستا، شتاب‌دهنده‌ها یکی از نهادهای تسهیلگر در زیست‌بوم نوآوری به شمار می‌روند که به دنبال تقویت مشارکت بین کسب و کارها و دانشگاه‌ها و پر کردن شکاف میان صنعت و دانشگاه از طریق کاربردی کردن دانش و تحقیقات و مهیا کردن زیرساخت‌های همکاری‌اند. به عبارت دیگر، شتاب‌دهنده‌ها در پی دسترسی واحدهای اقتصادی به نوآوری خلق شده در دانشگاه‌ها تا از این طریق امکان تجاری‌سازی محصول و در نهایت رشد و توسعه در سطح ملی و بین‌المللی را داشته باشند. دولت قائل به تأثیر و کلیدی بودن نقش شتاب‌دهنده‌ها در امر تحقیق و توسعه کشور است. لذا در بازه پنج‌ساله میان سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۸ بودجه ۱٫۶ میلیارد پوندی را برای شتاب‌دهنده‌ها در نظر گرفته که این مبلغ نسبت به مدت مشابه قبل، افزایش ۳۵ درصدی داشته است [۲۱].

1. Higher Education Innovation Fund (HEIF)
2. Research England (RE)
3. Catapult Network

۳-۱-۲. تأسیس صندوق موانع تحقیقات و نوآوری یا موانع استراتژی صنعتی^۱

صندوق موانع تحقیقات و نوآوری یا موانع استراتژی صنعتی با بودجه ۵,۶ میلیارد پوندی (۲,۶ میلیارد پوند از بودجه عمومی و ۳ میلیارد پوند از بخش خصوصی) به دنبال رفع چالش‌های بزرگ کسب و کارها با هدف حل مسائل مهم کشور است [۲۲]. این صندوق که به وسیله وزارت تجارت و انرژی تأمین مالی می‌شود و مدیریت آن بر عهده مرکز تحقیقات و نوآوری است، بر رفع ۲۳ چالش مهم در چهار موضوع اصلی راهبردی صنعتی، یعنی سالمندی جمعیت، هوش مصنوعی، توسعه پاک و آینده حمل و نقل متمرکز است [۲۳] [۲۴]. در این خصوص، نقش همکاری صنعت با دانشگاه پررنگ است و دانشگاه در حل مسائل یاد شده نقش مؤثری ایفا می‌کند؛ به گونه‌ای که در سال ۲۰۲۱، ۱۶۷۲ کسب و کار و ۱۶۹ دانشگاه و مؤسسه آموزش عالی در این پروژه‌ها درگیر شده‌اند [۲۵].

۴-۱-۲. راه‌اندازی طرح مشارکت‌های انتقال دانش^۲

طرح «مشارکت‌های انتقال دانش» با بیش از ۴۵ سال سابقه به منظور کمک به نوآوری و رشد کسب و کارها و حمایت از تجاری‌سازی محصولات اجرایی می‌شود. در این طرح، یک کسب و کار، یک دانشگاه یا کالج و یک فرد همکار (معمولاً فارغ‌التحصیل کارشناسی و بالاتر) با یکدیگر مشارکت می‌کنند تا یک پروژه نوآورانه و راهبردی با استفاده از توان و تخصص دانشگاهی به محصول نهایی تبدیل شود. در این طرح، دولت به صورت بلاعوض به دانشگاه‌ها کمک مالی می‌کند که از این طریق عمدتاً هزینه‌های به کارگیری تحصیل کرده‌های دانشگاهی به عنوان همکار پروژه‌ها تأمین می‌شود. افزون بر کمک بلاعوض به دانشگاه‌ها، دولت به مشاغل خرد و بزرگ نیز کمک بلاعوض اعطا می‌کند؛ به گونه‌ای که برای مشاغل کوچک و متوسط ۶۷٪ درصد و برای مشاغل بزرگ ۵۰ درصد هزینه‌های انجام پروژه را تأمین می‌کند. مابقی هزینه انجام پروژه را باید واحد اقتصادی تأمین کند. سازوکار اجرای طرح بدین منوال است که ابتدا دانشگاه یا کالج درخواست گرفتن پروژه را به دولت ارسال می‌کند، سپس با یک تحصیل کرده دانشگاهی به عنوان فرد محوری انجام پروژه وارد همکاری می‌شود و در طی فرایند انجام پروژه بر عملکردش نظارت می‌کند. فرد همکار عموماً فارغ‌التحصیل مرتبط با موضوع پروژه است و اغلب در محل کسب و کار فعالیت می‌کند. البته در هر پروژه، امکان استخدام بیش از یک همکار وجود دارد. پیش از آغاز فرایند انجام پروژه، به مدت دو هفته دوره آموزشی برای فرد برگزار می‌شود. کسب و کار (شریک تجاری) نیز میزبان و حامی همکار است و بودجه مناسبی را برای انجام پروژه اختصاص می‌دهد و معمولاً از نزدیک در طراحی پروژه مشارکت دارد. براساس آمار، بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰، مرکز تحقیقات و نوآوری مبلغ ۲۲۳ میلیون پوند را در بیش از ۲۱۰۰ پروژه سرمایه‌گذاری کرد. در این پروژه‌ها تقریباً ۱۹۰۰ کسب و کار، ۱۳۶ دانشگاه و کالج و بیش از ۳۰۰۰ دانش‌آموخته دانشگاهی در کل کشور با یکدیگر همکاری کردند. دولت به طور متوسط برای هر پروژه بین ۸۰ تا ۱۰۰ هزار پوند پرداخت کرد و از نظر زمانی هر پروژه بین ۱۲ تا ۳۶ ماه به طول انجامید. اجرای این طرح به صورت روزانه توسط مرکز نوآوری رصد می‌شود. برای هر پروژه یک کمیته مدیریت محلی در نظر گرفته شده است که به عنوان راهبر عمل می‌کند و هر چهار ماه یک بار برای ارزیابی میزان پیشرفت پروژه تشکیل جلسه می‌دهد و نتایج ارزیابی در اختیار مرکز نوآوری قرار می‌گیرد. در مسیر اجرای طرح، گروه‌هایی به عنوان بازوهای مشاوره‌ای و راهبری حضور دارند که با هدف کمک به ارتقای اجرا و در نهایت نتایج پروژه دانشگاه، به کسب و کار و فرد همکار در پروژه کمک می‌کنند. آنها بر افزایش اعتماد به نفس تحصیل کرده‌های دانشگاهی، که به عنوان همکار در پروژه حضور دارند، کار می‌کنند و همچنین تجارب صنعتی مرتبط و مورد نیاز را در اختیارشان قرار می‌دهند و می‌کوشند تا مهارت افراد را ارتقا دهند. شواهد نشان می‌دهد مهارت‌های فنی، تجاری‌سازی و مرتبط با کسب و کار همکاران در اثر اجرای این طرح افزایش می‌یابد و پیشرفت شغلی تسریع می‌شود. براساس شواهد، بخش قابل توجهی از همکاران محوری پس از اتمام پروژه، شغلی در همان کسب و کار میزبان یافته‌اند [۲۶].

1. UK Research and Innovation (UKRI) Challenge Fund, Industrial Strategy Challenge Fund (ISCF)
2. Knowledge Transfer Partnerships (KTP)
3. Small and Medium Enterprises (SMEs)

۵-۱-۲. اعمال معافیت‌های مالیاتی تحقیق و توسعه^۱

دولت انگلیس برای شرکت‌ها و کسب و کارها در ازای اختصاص مبالغی برای تحقیق و توسعه خود، معافیت‌های مالیاتی در نظر گرفته است. این مشوق موجب شده تا شرکت‌ها برای تحقق این امر و بهره‌مندی از امتیاز یاد شده به سراغ دانشگاه‌ها بروند. براساس شواهد آماری، استقبال از این طرح بالا است؛ به گونه‌ای که مبلغ تخمینی کل حمایت مالیاتی برای تحقیق و توسعه در سال مالی ۲۰۲۲ تا سال ۲۰۲۳، ۷٫۵ میلیارد پوند بوده که نسبت به سال قبل خود ۱ درصد افزایش داشته است. گفتنی است، کل حجم هزینه انجام شده در امر تحقیق و توسعه از سوی شرکت‌ها و کسب و کارهای واجد شرایط استفاده از تخفیف مالیاتی تحقیق و توسعه، در سال مالی ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۳، ۴۶٫۷ میلیارد پوند بوده که نسبت به سال قبل ۴ درصد افزایش داشته است [۲۷].

۶-۱-۲. دوره‌های کارآموزی با مدرک تحصیلی^۲

دولت از سال ۲۰۱۵، اجرای طرحی با عنوان «کارآموزی‌های با مدرک تحصیلی» را در سراسر کشور آغاز کرد. این نوع کارآموزی با هدف ترکیب مهارت‌آموزی حین انجام کار با شرکت در تحصیلات عالی و اخذ مدرک کارشناسی یا کارشناسی ارشد به وجود آمد. عموماً افراد بالای ۱۸ سال، که در گذشته دوره‌های کارآموزی همچون دوره مهارتی سطوح A^۲ یا سطوح T^۴ را گذرانده‌اند، امکان آن را دارند که متقاضی شرکت در دوره‌های کارآموزی با مدرک تحصیلی باشند. موضوعاتی همچون مهندسی، دیجیتال، حقوق و تجارت محور دوره‌های کارآموزی با مدرک تحصیلی‌اند و تکمیل این دوره‌ها بسته به سطح، ممکن است بین دو تا پنج سال طول بکشد. کارآموزان حین گذراندن تحصیل، وقتشان را بین تحصیل در دانشگاه و کارآموزی در محل کار تقسیم می‌کنند و در تمام این مدت مشغول به کار خواهند بود. در این طرح، افراد همزمان با کسب تجربه واقعی انجام کار در حرفه انتخابی خود، مدرک کارشناسی یا کارشناسی ارشد را از یک دانشگاه دریافت می‌کنند. در حالی که افراد در این طرح بیشتر وقت خود را صرف کار می‌کنند، باید حداقل ۲۰ درصد از زمان هفتگی خود را (حداقل ۶ ساعت) نیز به آموزش دانشگاهی اختصاص دهند. این نوع آموزش و مطالعه مرتبط با تعهدات کاری است که از طریق مرخصی روزانه (یک روز در هفته) یا گزینه‌های انعطاف‌پذیر مانند آموزش از راه دور یا ترکیبی (ترکیبی از آموزش حضوری و برخط) انجام می‌شود.

در این الگو، فرد از سوی یک سازمان دولتی یا خصوصی استخدام می‌شود و حقوق دریافت می‌کند. به عبارت دیگر، کارآموز به عنوان شاغل تمام‌وقت شناخته می‌شود (به عنوان دانشجوی شناخته نمی‌شود) و حقوق ماهیانه دریافت می‌کند که میزان این حقوق نباید از حداقل دستمزد ملی کمتر باشد. کارآموزان با مدرک تحصیلی از حقوقی همچون مرخصی با حقوق نیز برخوردارند. هزینه برگزاری این دوره میان دولت و کارفرما تقسیم می‌شود؛ بدین منوال که کارآموز می‌تواند بدون پرداخت هیچ هزینه‌ای، مدرک کارشناسی یا حتی کارشناسی ارشد دریافت کند و همزمان با آن مسیر شغلی خود را با موفقیت پیش ببرد. در این خصوص، کارفرمایان و دانشگاه در باره هزینه برگزاری دوره با یکدیگر به توافق می‌رسند؛ سپس دولت از محل منابع مالی تحت عنوان «مالیات کارآموزی» هزینه دوره را پرداخت می‌کند. کارفرمایان کسب و کارهای متقاضی شرکت در این دوره‌ها، که صورت حساب مالی‌شان بیش از ۳ میلیون پوند در سال است، باید ۰٫۵ درصد از ارزش صورت مالی خود را به عنوان «مالیات کارآموزی» به دولت پرداخت کنند و علاوه بر آن سالیانه ۱۵۰۰۰ پوند نیز به عنوان کمک هزینه کارآموزی به حساب دولت واریز کنند. تا سال ۲۰۲۰، از این طریق ۲٫۵ میلیارد پوند برای برگزاری دوره‌های کارآموزی با مدرک تحصیلی جمع‌آوری شد [۲۸]. کارفرمایانی که مشمول پرداخت مالیات نیستند، لازم است ۵ درصد از هزینه آموزش و ارزیابی را پرداخت کنند. در این وضعیت، مابقی هزینه را دولت پرداخت می‌کند. همچنین دفتر امور دانشجویان برای شرکت دانشگاه‌ها در این دوره‌ها مبالغ حمایتی در نظر گرفته است. برای مثال، در سال‌های ۲۰۲۴ تا ۲۰۲۵، مقرر بود این دفتر بودجه ۴۰ میلیون پوندی را طی سه مرحله بین دانشگاه‌ها توزیع کند. گفتنی است،

1. Research and Development Tax Credits
2. Degree Apprenticeships
3. A Levels
4. T Levels

دولت تمام هزینه‌های آموزش کارآموزی را برای افرادی که در زمان شروع دوره بین ۱۶ تا ۲۱ ساله‌اند، تقبل می‌کند. همچنین میان کارآموز و کارفرما قرارداد کارآموزی امضا می‌شود. این قرارداد مدت زمان تعهد کاری، محتوا و آموزش‌های مورد نیاز کارفرما، که کارآموز باید در طول دوره دریافت کند، شرایط کار و مدرکی را که کارآموز در انتهای دوره دریافت خواهد کرد (کارشناسی یا کارشناسی ارشد) مشخص می‌کند. در پایان دوره کارآموزی، دانشگاه و کارفرما به صورت توافقی از کارآموز ارزیابی نهایی به عمل می‌آورند تا مشخص شود آیا فرد واجد شرایط دریافت مدرک تحصیلی است یا خیر؟ [۲۹] [۳۰] [۳۱]. در حال حاضر، بیش از ۱۷۰ دوره کارآموزی با مدرک تحصیلی شامل موضوعات مختلف، از جمله موضوعات حرفه‌ای مرتبط با صنایع خاص مانند مهندسی، دیجیتال، حقوق و تجارت برگزار می‌شود. در این دوره‌ها کارفرمایان بخش دولتی و خصوصی و ۹۰ دانشگاه و بیش از ۹۰ مؤسسه آموزش عالی حضور دارند. مسئولیت کلی برگزاری دوره‌ها با وزارت آموزش^۱ است که نقش سیاستگذار را برعهده دارد. مؤسسه کارآموزی و آموزش فنی، مسئول تدوین، تأیید و بررسی استانداردهای کارآموزی است. این استانداردها مشخص می‌کنند که کارآموزان در دوره کارآموزی خاص چه کاری انجام خواهند داد و دانش و مهارت‌های مورد نیاز آنها چیست؟ دفتر استانداردهای آموزش، خدمات و مهارت‌های کودکان^۲ کیفیت ارائه آموزش کارآموزی را بررسی می‌کند. دفتر دانشجویان نیز بر ارائه‌دهندگان آموزش عالی نظارت دارد و از بالا بودن کیفیت برگزاری دوره‌ها اطمینان می‌یابد [۳۱].

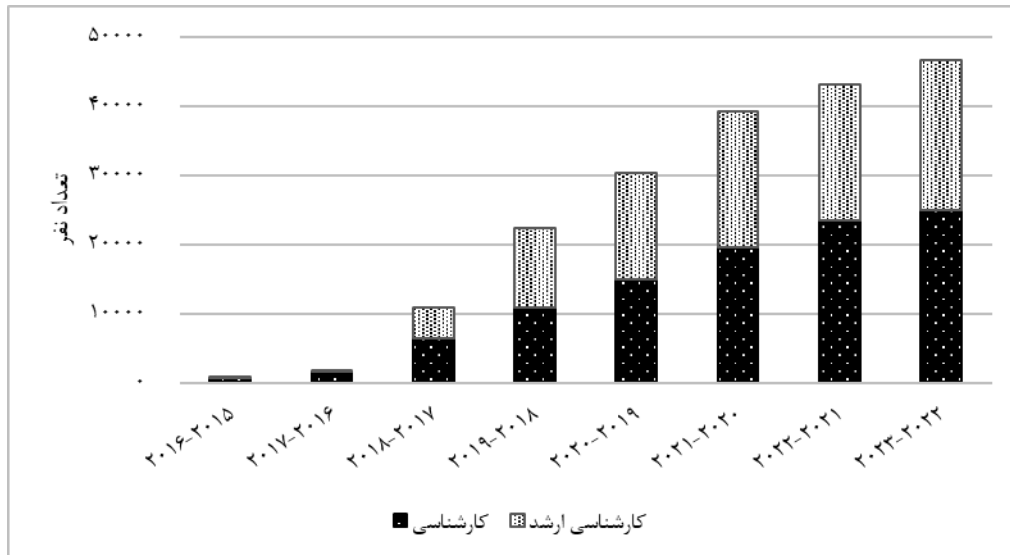
از زمان شروع برگزاری این دوره‌ها تاکنون تعداد ثبت‌نام‌کنندگان باروندی به شدت صعودی افزایش یافته؛ به گونه‌ای که تعداد ۷۷۰ نفر در سال تحصیلی ۲۰۱۶-۲۰۱۵ به ۴۶۸۰۰ نفر در سال تحصیلی ۲۰۲۳-۲۰۲۲ رسیده است. به عبارت دیگر، طی بازه زمانی یاد شده، آمار ثبت‌نام‌کنندگان تقریباً ۶۱ برابر افزایش یافته است. به نظر می‌رسد یکی از دلایل رشد حضور جوانان در این دوره‌ها، نتایج بازار کار طرح است. شواهد آماری در سال ۲۰۱۸ نشان می‌دهد تقریباً ۸۰ درصد از کارآموزان پس از فارغ‌التحصیلی توسط کارفرمای خود استخدام شده‌اند [۲۸]. همچنین تعداد شرکت‌کنندگان دوره کارشناسی کمی بیشتر از متقاضیان دوره کارشناسی ارشد است. در سال تحصیلی ۲۰۲۳-۲۰۲۲، سهم افرادی که در سطح کارشناسی شرکت کرده‌اند، ۵۳ درصد و سهم افراد شرکت‌کننده در سطح کارشناسی ارشد ۴۷ درصد بوده است. براساس آمار سال تحصیلی ۲۰۲۱-۲۰۲۰، ۵ درصد از کل دانشجویان دوره کارشناسی و ۸٫۶ درصد از کل دانشجویان دوره کارشناسی ارشد را دانشجویان دوره‌های کارآموزی مدرک‌محور تشکیل داده است [۳۱].

۱. در دولت انگلستان، گستره فعالیت وزارت آموزش (Department for Education) از قبل از آغاز مدرسه تا آموزش عالی را در برمی‌گیرد که از طریق همکاری با هفده نهاد ذیل خود مسئولیت‌های محوله را انجام می‌دهد [۶۵].

2. Office for Standards in Education, Children's Services and Skills (Ofsted)

شکل ۳. نمودار تغییرات تعداد ثبت‌نام‌کنندگان در دوره‌های کارآموزی با مدرک تحصیلی به تفکیک سطح دوره از سال تحصیلی ۲۰۱۵-۲۰۱۶ تا ۲۰۲۲-۲۰۲۳ [۳۱]

بررسی آمار دوره‌های کارآموزی مدرک‌محور در سال تحصیلی ۲۰۲۲-۲۰۲۳ نشان می‌دهد، ثبت‌نام‌کنندگان ۱۹ تا ۲۴ ساله در هر دو سطح کارشناسی و کارشناسی ارشد سهم بیشتری از دیگر گروه‌های سنی دارند. ۳۴ درصد از افراد دوره کارشناسی و ۳۵٫۷ درصد از افراد دوره کارشناسی ارشد در این بازه سنی قرار دارند.

البته طرح در فرایند اجرا با چالش‌هایی نیز مواجه است. یکی از چالش‌های موجود در اجرای حداکثری این طرح، تعامل حد پایین مؤسسات آموزش عالی با شرکت‌های اقتصادی کوچک و متوسط است؛ زیرا اغلب کارکنان شرکت‌های کوچک و متوسط در امر تخصص و زمان لازم برای تعامل با فرایندها و الزامات کارآموزی دچار محدودیت بوده‌اند و این محدودیت‌ها مانع از حضور حداکثری شرکت‌ها در طرح می‌شود.

۷-۱-۲. تحلیل و جمع‌بندی

در وهله نخست، آنچه از مطالعه ارتباط نظام آموزش عالی با بازار کار در انگلیس می‌توان دریافت، نقش مهم دانشگاه در رشد زیست‌بوم نوآوری است. دولت در سطح کلان برای تحقق اهداف راهبردی خود در حوزه نوآوری، نهاد دانشگاه با بازار کار را اغلب در بستر همکاری با محوریت نوآوری پیوند داده است. این مهم در یک فضای مبتنی بر اعتماد دوسویه میان دانشگاه و بازار کار به وجود آمده است. در واقع شرکت اقتصادی معتقد به توانمندی دانشگاه برای حل مسائل اوست و می‌تواند او را با ارتقای نوآوری در فتح بازارهای گوناگون و بیشینه‌سازی سود کمک کند. از سوی دیگر دانشگاه نیز معتقد به توانمندی بازار کار در تأمین منابع مالی انجام تحقیقات و پژوهش‌های نوآورانه و از آن مهم‌تر، مقصدی مطمئن برای اشتغال نیروهای انسانی است که از دانشگاه فارغ‌التحصیل می‌شوند.

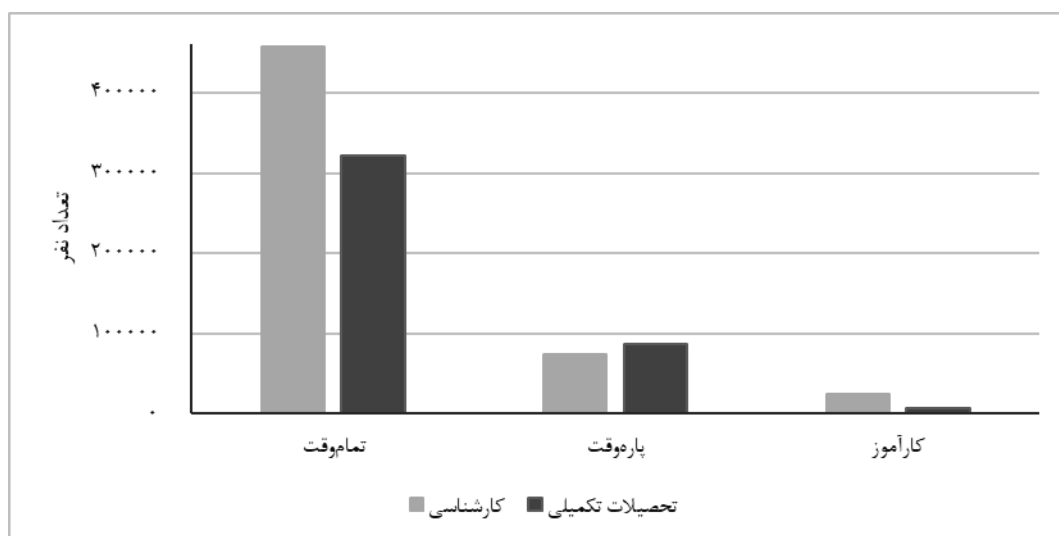
پیرو یکی از پیامدهای همکاری دانشگاه با بازار کار در حوزه نوآوری، بهبود وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و دانشجویان خواهد بود؛ زیرا همکاری دانشگاه و شرکت‌های اقتصادی در موضوعات تحقیقاتی و نوآورانه موجب می‌شود تا دانشگاه مزیت نسبی خود، یعنی توان پژوهشی و تحقیقاتی، را با نیاز واقعی بازار کار متناسب کند و در این مسیر از توان علمی و مهارتی دانشجویان و دانش‌آموختگان خود بهره‌مند شود. استفاده از تحصیل کرده‌های دانشگاهی در پروژه‌های تحقیقاتی زمینه کسب درآمد، اشتغال و اندوختن تجربه کاری مرتبط با تحصیلات عالی را برای جوانان فراهم می‌آورد. برای نمونه، دانشجویان فرصت ارتباط گرفتن از نزدیک با کارفرمایان را به دست خواهند آورد یا ذیل این همکاری‌ها، به سبب آنکه شرکت اقتصادی کارفرمای پروژه‌های تحقیقاتی است، می‌تواند موضوع مهارت‌های نیروی انسانی

مورد نیاز برای انجام این پروژه‌ها را شخصی سازی کند؛ یعنی از دانشگاه بخواهد نیروی انسانی مورد نیاز برای انجام پژوهش سفارش شده را با ویژگی‌های مورد نظر کارفرما رشد دهد.

یکی از دلایل مهم سطح بالای اشتغال حین تحصیلات دانشگاهی، تلاش دانشجویان برای تأمین شهریه تحصیل است. در انگلیس شیوه‌های تأمین منابع مالی دانشگاه مختلف است که براساس آمار سال تحصیلی ۲۰۲۲-۲۰۲۱، ۵۵ درصد از درآمد مراکز آموزش عالی را شهریه‌های دانشجویی (هزینه دوره‌های تحصیلی) و قراردادهای تحقیقاتی تشکیل می‌دهند [۳۲]. به این منظور، انگیزه تأمین مالی برای ورود به بازار کار و تلاش برای تأمین هزینه‌های تحصیلی میان دانشجویان دانشگاه‌های انگلیس پررنگ است [۹]. گفتنی است، ۶۷ درصد دانشجویان مورد مطالعه نگران تأمین هزینه‌های ترم بعدی خود بوده‌اند [۸]. یکی از عوامل زمینه‌ای مهم، که امکان اشتغال دانشجویان حین تحصیل را فراهم کرده است، وجود **انعطاف تحصیلی** است. وقتی دانشجویی می‌تواند در سطح بالایی به مشارکت اقتصادی مبادرت ورزد، حاکی از وجود ساختار منعطف تحصیلی است که به فرد اجازه حضور همزمان در عرصه تحصیل و اشتغال را می‌دهد. از جمله این موارد وجود **الگوی تحصیلی پاره‌وقت** در کنار الگوی تحصیلی تمام‌وقت است.

انعطاف پذیر ساختن برنامه‌های آموزش عالی می‌تواند به نیازهای متنوع دانشجویان مختلف پاسخ دهد. یکی از راه‌های منعطف کردن برنامه تحصیلات عالی، پررنگ ساختن نقش فعالانه دانشگاه در طراحی، مدیریت و اجرای برنامه‌های تحصیلی است. لذا مقررات حقوقی و قوانین اداری مربوط به آموزش عالی باید این امکان را برای دانشگاه‌ها فراهم آورد تا مؤسسات آموزش عالی بتوانند نیازهای متعدد و متنوع دانشجویان خود را برآورده کنند. در این راستا، تحصیلات پاره‌وقت یا آموزش ترکیبی مبتنی بر آموزش مجازی و حضوری از جمله این موارد به شمار می‌روند که می‌تواند به انعطاف بیشتر دانشگاه کمک کند [۳۳] [۳۴]. در سال تحصیلی ۲۰۲۴-۲۰۲۳، ۲۰ درصد از دانشجویان دانشگاه‌های انگلستان به صورت پاره‌وقت مشغول تحصیل بوده‌اند [۵]. شواهد نشان می‌دهد امکان مشارکت اقتصادی دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلات دانشگاهی از جمله دوره کارشناسی دیده می‌شود. براساس آمار سال تحصیلی ۲۰۲۲-۲۰۲۱، ۱۶٫۴ درصد از ثبت‌نام‌کنندگان در مقطع کارشناسی و ۲۷ درصد از ثبت‌نام‌کنندگان در مقطع کارشناسی ارشد به صورت پاره‌وقت مشغول تحصیل بوده‌اند.

شکل ۴. نمودار تعداد ثبت‌نام‌کنندگان در دانشگاه‌های انگلیس به تفکیک مقاطع تحصیلی و نوع تحصیل در سال تحصیلی ۲۰۲۱-۲۰۲۲ [۳۲]

همان گونه که عنوان شد، از جمله عوامل حرکت دانشگاه به سوی انعطاف‌پذیری در آموزش (تعریف الگوهای تحصیل پاره‌وقت یا شیوه‌های ارائه درس به صورت برخط و آموزش مبتنی بر کار) **استقلال و آزادی عمل دانشگاه** است. در نظام آموزش عالی انگلستان دانشگاه استقلال نهادی دارد و این آزادی عمل سبب شده است تا دانشگاه مبتنی بر اهداف خود شیوه‌های متنوعی را در ساختار آموزش اتخاذ کند که امکان اشتغال و تحصیل همزمان دانشجویان را فراهم آورد. علاوه بر آن، استقلال نهادی، پویایی ارتباط مستقیم دانشگاه با بازار کار را نیز تسهیل کرده است. دانشگاه در پرتو آزادی عمل است که می‌تواند با هدف مشارکت در زیست‌بوم نوآوری و همکاری با صنعت، نقش آفرینی حداکثری داشته باشد. از عوامل مهم استقبال جوانان از دانشگاه و تحصیلات عالی، نقش مؤثر این نهاد در تأمین نیازهای شغلی افراد است. در این راستا شواهد آماری نشان می‌دهد **دانشگاه در ارائه مهارت‌های شغلی در سطح رضایت‌بخش عمل کرده** است. ۷۱ درصد از کارفرمایان و صاحبان مشاغل معتقدند رفتن به دانشگاه، افراد را قادر می‌سازد تا مهارت‌های مهم را کسب کنند و دانشگاه‌های انگلیس را به عنوان بستر آموزشی ضروری برای صنعت انگلیس معرفی می‌کنند. همچنین ۷۹ درصد از فارغ‌التحصیلان نیز معتقدند رفتن به دانشگاه به آنها این توانایی را می‌دهد تا مهارت‌هایی را کسب کنند که از نظر حرفه‌ای ارزشمند است. از هر ۱۰ نفر، هفت نفر معتقدند که رفتن به دانشگاه به فارغ‌التحصیلان دانش خوبی درباره بازار کار ارائه می‌دهد [۸]. اکثر دانشجویان در این کشور مهم‌ترین نتیجه آموزش عالی برای خود را یافتن شغل عنوان می‌کنند [۳۵]. وجه دیگر این گزاره‌ها آن است که **دانشگاه در انگلستان صرفاً با رسالت بسط مرزهای دانشی شناخته نمی‌شوند**، بلکه دانشگاه علاوه بر تعریف مسئولیت اجتماعی برای خود به دنبال تأثیرگذاری مثبت بر فضای اقتصاد به‌ویژه اشتغال جوانان است. لذا ملموس بودن نتایج دانشگاه برای دانش‌آموختگان همچون اشتغال حتی در نظام ارزیابی آموزش عالی نیز مورد تأکید قرار می‌گیرد؛ بدین صورت که «**اشتغال فارغ‌التحصیلان**» از جمله شاخص‌های کلیدی ارزیابی سالیانه دانشگاه‌ها به شمار می‌رود [۳۵]. گفتنی است، از حیث عملکرد علمی، انگلستان یکی از نظام‌های آموزش عالی موفق را در اختیار دارد؛ به گونه‌ای که براساس رتبه‌بندی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی تایمز در سال ۲۰۲۵، هفت دانشگاه انگلیسی جزو پنجاه دانشگاه برتر جهان به شمار می‌روند [۳۶]. با فراهم آمدن انعطاف ساختاری در نظام آموزش دانشگاهی و اجرای سیاست‌هایی همچون دوره‌های مهارت‌آموزی، کارآموزی، تحصیل مبتنی بر کار و مشارکت تحصیل کرده‌های دانشگاهی در پروژه‌های تحقیقاتی صنعت، ورود به‌هنگام جوانان به بازار کار تسهیل خواهد شد. اما این موضوعات صرفاً در مقطع آموزش عالی پیگیری نمی‌شود، بلکه سیاست‌هایی همچون مهارت‌آموزی و کارآموزی در نظام آموزش عمومی انگلستان دنبال می‌شوند و فرد از مدت‌ها قبل با واقعیت‌های بازار کار آشنا می‌شود، با محیط کار ارتباط پیدا می‌کند و مهارت‌های مورد نیاز را فرامی‌گیرد.

جدول ۱. سیاست‌های دولت انگلیس برای نقش آفرینی دانشگاه در بازار کار و اشتغال پذیری جوانان دانشگاهی

ردیف	عنوان سیاست	کلیات	منابع مالی	مخاطب	هدف اصلی	پیامدها
۱	تأسیس صندوق نوآوری آموزش عالی	ابزاری برای کمک مالی به فعالیتهای نوآورانه	۲۶۰ میلیون پوند	۱. دانشگاه ۲. دانشجویان	حمایت از دانشگاه در پاسخ به تقاضاهای تحقیقاتی و نوآورانه بازار کار	فراموش شدن امکان اشتغال پایدار جوانان دانشجو
۲	ایجاد شبکه شتاب‌دهنده	تسهیلگری در زیست‌بوم نوآوری	۱,۶ میلیارد پوند در بازه زمانی سال‌های ۲۰۲۸ تا ۲۰۲۳	۱. دانشگاه ۲. واحدهای اقتصادی	دسترسی واحدهای اقتصادی به نوآوری خلق شده در دانشگاه	-
۳	تأسیس صندوق موانع تحقیقات و نوآوری یا موانع استراتژی صنعتی	تلاش برای رفع چالش‌های بزرگ کسب‌وکارها	۵,۶ میلیارد پوند	۱. کسب‌وکارها ۲. دانشگاه	حل مسائل مهم و اولویت‌دار کشور	اشتغال دانشجو در پروژه‌های تحقیقاتی
۴	راه‌اندازی طرح مشارکت‌های انتقال دانش	کمک به نوآوری و رشد کسب‌وکارها و حمایت از تجاری‌سازی محصولات	۲۲۳ میلیون پوند در بازه زمانی سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۱۰	۱. کسب‌وکارها ۲. دانشگاه	حمایت از پروژه‌های نوآورانه مشترک دانشگاه و واحد اقتصادی	اشتغال دانشجو در پروژه‌های تحقیقاتی
۵	اعمال عافیت‌های مالیاتی تحقیق و توسعه	-	۷,۵ میلیارد پوند	کسب‌وکارها	تشویق شرکت‌ها و کسب‌وکارها به سمت تحقیق و توسعه خود	تقویت ارتباط دانشگاه با واحد اقتصادی و به‌کارگیری دانشجویان در پروژه‌های تحقیقاتی
۶	دوره‌های کارآموزی با مدرک تحصیلی	ترکیب مهارت‌آموزی حین انجام کار با شرکت در تحصیلات عالی	۲,۵ میلیارد پوند از طریق مالیات کارآموزی در بازه زمانی سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۱۵	۱. کسب‌وکارها ۲. دانشگاه ۳. دانشجو	اشتغال‌پذیری جوانان	-

مأخذ: نگارنده.

۲-۲. کشور آلمان

طبق آمار سال ۲۰۲۱، کل هزینه‌های انجام شده در کشور آلمان برای آموزش عالی، ۵۰,۴۵ میلیارد یورو بوده است. این میزان از هزینه معادل ۱,۳۵ درصد از کل تولید ناخالص داخلی است [۳۷]. بر این اساس، آلمان از جمله کشورهای اروپایی به شمار می‌رود که هزینه بالایی صرف نظام آموزش عالی می‌شود. افزون بر توجه جدی به آموزش عالی، شواهد آماری نشان از مطلوبیت وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی دارد. آمار مربوط به نتایج بازار کار آموزش عالی در سال ۲۰۲۲ نشان می‌دهد ۸۴,۳ درصد از جمعیت جوان تحصیل کرده دانشگاهی شاغل بوده‌اند. آلمان در شمار کشورهای عضو OECD است که سهم جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله غیر شاغل (غیر فعال و بیکار) آن در کمترین میزان قرار دارد [۳۸]. بررسی‌ها نشان می‌دهد، سیاست‌ها و اقدامات متعددی برای تقویت ارتباط دانشگاه با بازار کار اتخاذ و انجام شده که موارد مهم آن در ذیل به تفصیل آمده است:

۱-۲-۲-۱. اجرای برنامه‌های تحصیلی دوگانه^۱

اجرای برنامه‌های تحصیلی دوگانه از اواخر دهه ۱۹۶۰ و با ابتکار محلی شرکت‌های اقتصادی آغاز شد. هدف از اجرای این برنامه ترکیب تحصیلات دانشگاهی با تجربه کار عملی برای تأمین نیروی انسانی دارای مهارت است. براساس آمار رسمی دولت، این طرح گسترش یافته است؛ به گونه‌ای که از سال ۲۰۰۴ تا سال ۲۰۲۳ تعداد برنامه‌ها بیش از سه برابر و تعداد دانشجویان ثبت‌نام شده و تعداد شرکت‌های اقتصادی همکار بیش از دو برابر افزایش یافته است. گفتنی است، در سال ۲۰۲۳، ۱۷۴۹ مورد برنامه تحصیلی دوگانه در سراسر آلمان برگزار شده است که در آن بیش از ۱۲۰ هزار دانشجو حضور یافته‌اند [۳۹]. در سال ۲۰۱۶، بیش از ۴۷۵۰۰ شرکت اقتصادی در این دوره‌ها به‌عنوان همکار دانشگاه شرکت کرده‌اند [۴۰]. میانگین سنی دانشجویان شرکت‌کننده در دوره کارشناسی برنامه تحصیلی دوگانه، ۲۴٫۴ سال بوده است [۴۱]. در این طرح، همراه با کارفرمایی که در محل کار آموزش علمی ارائه می‌دهند، دانشگاه‌های علوم کاربردی، آکادمی‌های حرفه‌ای و سایر دانشگاه‌ها نیز بخش آموزش نظری را ارائه می‌دهند. دانشگاه‌های علوم کاربردی ۵۳ درصد، سایر دانشگاه‌ها ۳۲ درصد و آکادمی‌های حرفه‌ای ۱۱ درصد از کل دوره‌های تحصیلی دوگانه را برگزار می‌کنند. البته برخی از دانشگاه‌های عادی نیز چنین برنامه‌هایی را ارائه می‌دهند که سهمشان ناچیز است [۴۲]. در این برنامه‌ها موضوعاتی همچون اقتصاد، مهندسی، علوم کامپیوتر و مراقبت‌های بهداشتی، که به‌مراتب وضعیت بازار کار بهتری دارند و به مهارت‌های پیشرفته‌تری نیازمندند، رواج بیشتری دارند [۴۲]. طراحی برنامه‌های تحصیلی دوگانه عمدتاً طی فرایند مذاکره بین مؤسسه آموزش عالی و شرکت‌های مرتبط انجام می‌شود. لذا میان مراحل نظری و عملی در سطوح سازمانی و محتوایی برنامه ارتباط ساختارمندی وجود دارد. به سبب آنکه دانشگاه‌های آلمانی در اتخاذ تصمیمات استقلال دارند، فرایند چانه‌زنی آنها و نمایندگان شرکت‌ها در مورد محتوای دوره تسهیل می‌شود. دولت نیز به صورت غیرمستقیم بر اجرای برنامه نظارت دارد. اغلب مؤسسات آموزش عالی با گرایش کاربردی معتقدند که اجرای برنامه‌های تحصیلی دوگانه مسیر کارآمدی برای جذب دانشجویان مستعد محسوب می‌شود که می‌تواند آنها را در فرایند رقابت با دیگر مؤسسات آموزش عالی در وضعیت بهتری قرار دهد [۳۹].

برنامه‌های تحصیلی دوگانه به سه شیوه اجرا می‌شود: در الگوی اول، تحصیل و کار ترکیب می‌شود و فارغ‌التحصیلان در انتهای دوره مدرک دانشگاهی و مدرک رسمی صلاحیت فنی دریافت می‌کنند. شروط لازم برای راه یافتن به این دوره‌ها داشتن مدرک ورود به آموزش عالی و عقد قرارداد کاری با یک شرکت اقتصادی است [۴۰]. این برنامه بین ۷ تا ۹ ترم به طول می‌انجامد که معمولاً شامل ۳۰ ماه تحصیل در آموزش عالی و ۲۴ ماه آموزش مبتنی بر کار و حضور در شرکت اقتصادی است [۳۹]. در الگوی دوم، مطالعات دانشگاهی با مهارت‌های عملی ساختاریافته و گسترده در قالب کارآموزی یا اشتغال ترکیب می‌شود. در این الگو، دانشجویان مدرک دانشگاهی دریافت می‌کنند، اما مدرک حرفه‌ای دریافت نمی‌کنند. شرط ورود به این دوره‌ها، داشتن مدرک ورود به آموزش عالی است [۴۰]. دوره زمانی این برنامه کوتاه‌تر است و بین ۶ تا ۷ ترم طول می‌کشد. در شیوه دوم فرد باید حداقل ۲۴ ماه را به تحصیل در آموزش عالی و حداقل ۱۲ ماه را به آموزش مبتنی بر کار در شرکت اقتصادی اختصاص دهد [۳۹]. در الگوی سوم، با هدف ارائه آموزش‌های حرفه‌ای بیشتر به افراد شاغل انجام می‌گیرد که در آن هیچ مدرک ورودی به آموزش عالی لازم نیست. برنامه تحصیلی در کنار اشتغال ارائه می‌شود. در این الگو کارفرما با اطلاع از فرایند تحصیلی نیروی کار خود موافقت می‌کند که با کاهش زمان کلی کار، بتواند در این دوره‌ها شرکت کند [۴۰]. البته الگوی اول رواج بیشتری دارد و افراد در آن علاوه بر مدرک تحصیلی، مدرک حرفه‌ای شغلی نیز می‌گیرند. بیش از ۹۰ درصد افراد مدرک کارشناسی دریافت می‌کنند. در این برنامه نسبت به همکاری دانشگاه و شرکت اقتصادی الزام وجود دارد. در قالب برنامه مطالعاتی دوگانه، شرکت‌های اقتصادی بزرگ در مقایسه با شرکت‌های کوچک ارتباط بیشتر و بهتری با مؤسسات آموزش عالی برقرار می‌کنند؛ زیرا می‌توانند برگزاری بخش قابل توجهی از دوره‌ها را برعهده بگیرند. بدین سبب شرکت‌های اقتصادی در طراحی برنامه درسی شرکت می‌کنند. میان مؤسسه آموزش عالی و کارفرما قرارداد همکاری منعقد می‌شود که

در آن شیوه برگزاری برنامه، شاخص‌های پذیرش افراد برای شرکت در برنامه، نقش‌ها و تکالیف طرفین در برنامه مشخص می‌شود. همچنین میان دانشجویان و شرکت‌های اقتصادی نیز قرارداد همکاری امضا می‌شود که در آن میزان دریافت حقوق ماهیانه قید می‌شود. البته یکی از چالش‌های موجود در این مورد، وجود ابهام در قرارداد همکاری میان دانشجویان و شرکت‌های اقتصادی است [۳۹].

محتوای تحصیل در دانشگاه و آموزش در شرکت اقتصادی به یکدیگر ارتباط دارند و فرد به دو شکل پاره‌وقت (امکان پیشبرد همزمان تحصیل در دانشگاه) یا تمام‌وقت (اختصاص روزهای مشخص در هفته یا دوره زمانی طولانی) می‌تواند فرایند یادگیری مبتنی بر کار در شرکت اقتصادی را بگذراند. نتایج مطالعات انجام شده در خصوص ارزیابی اجرای این برنامه نشان از رضایت کارفرمایان دارد. در این خصوص، نتایج یک نظرسنجی در سال ۲۰۱۱ نشان می‌دهد، ۵۹٫۶ درصد از کارفرمایان از محتوای دوره‌ها راضی‌اند و ۳۷٫۵ درصد بسیار رضایت دارند [۳۹]. کارفرمایان بر دو نقطه مثبت برنامه، یعنی ادغام تحصیل با عمل و همچنین همکاری نزدیک شرکت با دانشگاه، تأکید می‌کنند. پیوند میان آموزش با نیازهای بازار کار، قابلیت استخدام افراد را افزایش می‌دهد. در سال ۲۰۲۲، نرخ اشتغال افراد شرکت‌کننده در آموزش مبتنی بر کار، ۹۳٫۳ درصد بود [۴۳]. کارفرمایان میزبان به استخدام افراد پس از فراغت از تحصیل تمایل بالایی نشان می‌دهند؛ به طوری که تقریباً ۷۵ درصد کارفرمایان مورد مطالعه اعلام کرده‌اند قصد دارند پس از فراغت تحصیلی افراد از برنامه تحصیلی دوگانه، تمام یا بیش از سه چهارم آنها را در شرکت خود استخدام کنند [۳۹]. مطالعه انگیزه دانشجویان حاضر در این برنامه‌ها نیز نشان می‌دهد نتایج بازار کار این برنامه در وضعیت مطلوبی قرار دارد. ۷۵٫۵ درصد از افراد مورد مطالعه و حاضر در برنامه‌های تحصیلی دوگانه برای خود چشم‌انداز شغلی متصورند [۴۱].

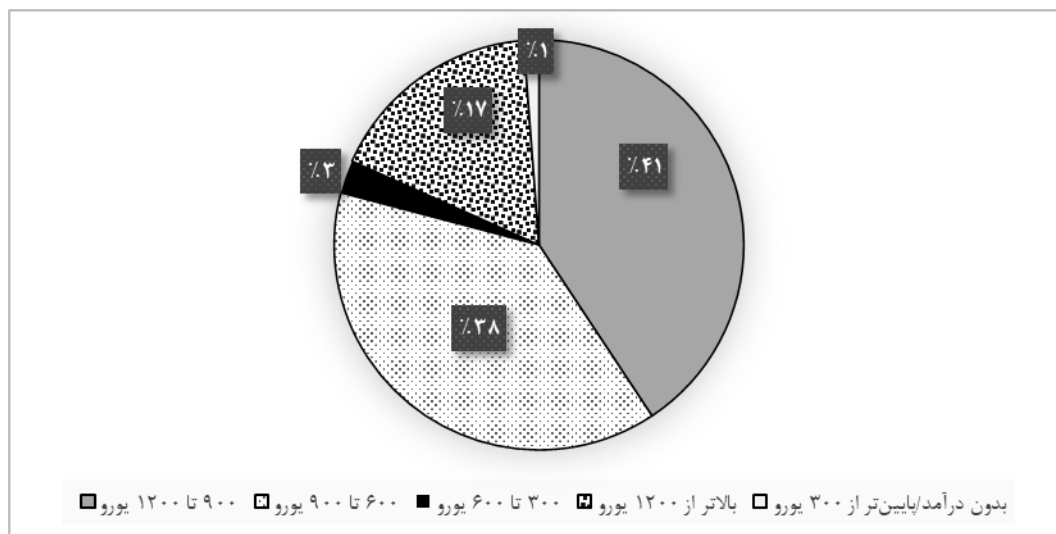
شکل ۵. نمودار انگیزه‌های دانشجویان برای تحصیل در برنامه‌های تحصیلی دوگانه [۴۱]

شواهد آماری نشان می‌دهد میزان ترک تحصیل در مطالعات دوگانه پایین است؛ به گونه‌ای که این میزان زیر ۵ درصد است و در مقایسه با میزان ترک تحصیلی در برنامه‌های غیر دوگانه به طور قابل توجهی کمتر است [۴۱].

بخش عملی برنامه‌های آموزش دوگانه توسط شرکت‌های آموزشی تأمین مالی می‌شود و ترکیب دقیق بودجه خصوصی و دولتی برای بخش تئوری رویه یکسانی ندارد. همچنین کارفرمایان، دانشجویان پذیرفته شده در برنامه را از نظر مالی حمایت می‌کنند، اما جزئیات و شیوه پرداختی ماهیانه به آنها متفاوت است. براساس شواهد آماری، ۷۹ درصد از دانشجویان برنامه‌های دوگانه در ماه بیش از ۶۰۰ یورو دریافت می‌کنند [۴۱]. با در نظر گرفتن نرخ حداقل دستمزد ۱۲,۰۰۰ یورو به ازای هر ساعت در سال ۲۰۲۲، مشخص می‌شود که این رقم معادل دریافت دستمزد به ازای ۵۰ ساعت کار است [۴۴].

شکل ۶. نمودار در آمد خالص ماهیانه دانشجویان بر نامه تحصیلی دو گانه [۴۱]

در خصوص تأمین منابع مورد نیاز برای اجرای برنامه، نقش دولت محلی تعیین کننده است؛ به طوری که ۸۱,۴ درصد از برنامه‌های تحصیلی دوگانه از سوی دولت محلی تأمین مالی می‌شود [۴۱].

۲-۲-۲. نقش آفرینی دانشگاه در حوزه نوآوری

حدود ۲۰ دانشگاه فنی^۱ در آلمان وجود دارد که عموماً بر علوم مهندسی تمرکز دارند و تحقیقات کاربردی انجام می‌دهند. اساتید این دانشگاه‌ها باید تجربه صنعت را داشته باشند. یکی از مصادیق ارتباط با صنعت نیز موضوع همکاری مشترک صنعت و دانشگاه برای انجام پایان‌نامه‌های دانشگاهی است که اغلب در قالب قراردادهای تحقیق و توسعه صنعت، از سوی شرکت اقتصادی تأمین مالی می‌شوند. علاوه بر دانشگاه‌های فنی، دانشگاه‌های علوم کاربردی^۲ نیز نقش پررنگی در انتقال دانش و نوآوری به صنعت دارند. دانشگاه‌های علوم کاربردی از دهه ۱۹۶۰ تأسیس شدند. براساس قانون چارچوب آموزش عالی، انتقال دانش و فناوری علاوه بر دانشگاه‌های فنی، وظیفه دانشگاه‌های علوم کاربردی نیز به شمار می‌رود. مأموریت اصلی این دانشگاه‌ها ارتقای مهارت‌های مورد نیاز بخش‌های مختلف تجارت و بازار کار است و عمدتاً بر رشته‌های مهندسی، فناوری اطلاعات و مدیریت تمرکز دارند. بودجه فدرال نیز برای دانشگاه‌های علوم کاربردی با هدف توسعه علوم کاربردی، انتقال دانش و فناوری و ارتقای مهارت و توانمندی دانشجویان طراحی شده است. بیشتر دانشگاه‌های علوم کاربردی، مؤسسات تحقیقات کاربردی مختلفی را اداره می‌کنند که با صنعت ارتباط دارند و به پیشبرد پروژه‌های مشترک تحقیقاتی نوآورانه با صنعت می‌پردازند. علاوه بر آن، شبکه بزرگی از دفترهای انتقال فناوری در دانشگاه‌ها واقع شده‌اند که به محققان در فرایند ثبت اختراع، عقد قرارداد و تجاری‌سازی فناوری کمک می‌کنند. دفترهای انتقال فناوری به‌عنوان سازمان‌های واسطه‌ای از دهه ۱۹۹۰ میلادی در دانشگاه‌های آلمان حضور دارند [۴۵].

در حال حاضر، نقش آفرینی محلی دانشگاه‌ها در موضوع انتقال دانش و فناوری برجسته‌تر شده است که یکی از دلایل آن استقلال و اختیار دانشگاه‌های محلی است. با هدف افزایش رقابت میان دانشگاه‌ها، در سال‌های ۱۹۹۸ و ۲۰۰۰ تغییراتی در قانون چارچوب آموزش عالی با محوریت کاهش مقررات و معرفی مشوق‌های مرتبط با عملکرد، و محدود کردن نقش وزارتخانه‌ها در مدیریت دانشگاه انجام شد. در نهایت ایالت‌های مختلف الگوهای متفاوتی برای مدیریت دانشگاه دارند. دانشگاه‌های آلمان به سبب دریافت بودجه از دولت، آزادی مالی محدودی دارند، اما از درجه بالایی از آزادی آکادمیک برخوردارند. دانشگاه محلی با صنعت ذیل شبکه‌های چندجانبه و مشارکت‌های بلندمدت وارد

1. Technische Universitäten (TU)
2. Fachhochschulen

ارتباط می‌شود. یکی از برنامه‌های مربوط به ارتباط دانشگاه با صنعت، برنامه پردیس تحقیقاتی^۱ است که در سال ۲۰۱۲ با هدف فعال سازی ظرفیت‌های تحقیقاتی و نوآورانه منطقه‌ای آغاز شد. در این برنامه، چند شرکت اقتصادی با تأکید بر حضور شرکت‌های اقتصادی متوسط و کوچک به همراه یک یا چند دانشگاه و همچنین یک یا چند مرکز تحقیقاتی غیردانشگاهی برای انجام یک پروژه نوآورانه وارد همکاری می‌شوند. هر پردیس سالیانه بین یک تا دو میلیون یورو برای یک دوره زمانی حداکثر تا ۱۵ سال تأمین مالی می‌شود. از مزیت‌های این برنامه، فعالیت‌های تحقیقاتی مجاور دانشگاه است [۴۶]. در طرح دیگری آژانس نوآوری‌های تحول آفرین^۲ به نمایندگی از دولت فدرال، از پروژه‌های دانشگاهی، که دارای نوآوری‌های تحول گرایانه‌اند، حمایت مالی و فنی به عمل می‌آورد [۴۷]. همچنین دولت برای ارتقای نقش آفرینی تحصیل کرده‌های دانشگاهی در موضوع نوآوری، برخی کمک‌های بلاعوض نیز انجام می‌دهد. برای مثال، در یک طرح با نام «دستیار نوآوری»^۳ فارغ التحصیلان دانشگاهی به شرط آنکه از زمان فراغت از تحصیل آنها بیش از دو سال نگذشته باشد، می‌توانند در انجام یک پروژه نوآورانه در شرکت‌های کوچک و متوسط در خواست مشارکت بدهند. ذیل این طرح، حداکثر تا ۵۰ درصد از هزینه‌های نیروی کار به مدت دو سال از سوی دولت فدرال تأمین مالی می‌شود. یک برنامه دیگر به حمایت از فعالیت‌های کار آفرینانه و شرکت‌های نوپا در آموزش عالی اختصاص دارد که از اواخر دهه ۱۹۹۰ اجرا می‌شود. ذیل این برنامه از حداکثر ۲۴۰ پروژه سالیانه به وسیله کمک‌هزینه‌های ماهیانه، مشاوره فنی و پوشش هزینه‌های کارکنان تا سقف ۲۵۰ هزار یورو پشتیبانی می‌کند [۴۷]. همچنین مدیران مؤسسات تابعه انجمن فرانهورف^۴، که یکی از بزرگ‌ترین مراکز تحقیقاتی آلمان به شمار می‌رود، باید از اساتید پاره وقت دانشگاه باشند. این اساتید عموماً از دانشگاه مجاور مؤسسات‌اند و باید به ایجاد جریان نیروی کار متشکل از دانشجویان مقطع دکتری برای انجام تحقیقات بنیادی کمک کنند [۴۷].

۳-۲-۲. اعطای مدارک حرفه‌ای

آزمون‌های حرفه‌ای^۵ طرحی است که در چند کشور عضو OECD از جمله آلمان اجرا می‌شود. این آزمون‌ها با هدف ارتقای مهارت افراد شاغل و ارائه مدرک حرفه‌ای معادل کاردانی، کارشناسی یا کارشناسی ارشد به آنها برگزار می‌شوند. از ملزومات مهم شرکت در این آزمون داشتن چند سال سابقه کار مرتبط است. در آلمان آزمون‌های حرفه‌ای در سه سطح تعریف شده‌اند که عبارت‌اند از: برنامه‌های کوتاه مدت با کمتر از ۸۸۰ ساعت دوره و با عنوان «متخصص حرفه‌ای»^۶ معادل مدرک کاردانی، برنامه‌های استاد کاری با عنوان «کارشناس حرفه‌ای»، معادل مدرک کارشناسی و برنامه با عنوان «استاد حرفه‌ای» معادل مدرک کارشناسی ارشد [۴۸].

1. Research Campus (Forschungscampus) Program (RCP)
2. Federal Agency for Disruptive Innovation (SPRIND GmbH)
3. Innovation Assistant
4. Fraunhofer Society (Fraunhofer-Gesellschaft)
5. Professional Examinations
6. Geprüfte Berufsspezialist

جدول ۲. جزئیات برگزاری دوره‌های اعطای مدرک حرفه‌ای در نمونه رشته‌های تحصیلی

ردیف	رشته/ مقطع تحصیلی	زمان مورد نیاز برای تکمیل دوره	شیوه برگزاری	زمان برگزاری	توضیحات
۱	مکاترونیک/ کارشناسی	حدود دو سال (معادل چهار ماه به صورت تمام‌وقت)	معمولاً به صورت برخط	معمولاً روزهای تعطیل آخر هفته و به صورت پاره‌وقت	-
۲	حسابداری/ کارشناسی	حدود دو سال	-	عصرها در طول هفته و آخر هفته‌ها	داوطلبانی که بیش از پنج سال سابقه کار مرتبط دارند، نیازی به ارائه مدرک تحصیلی قبلی خود ندارند.
۳	مدیریت فنی/ کارشناسی ارشد	حدود دوازده ماه (الگوی تمام‌وقت یازده هفته طول می‌کشد)	برخط و از طریق برگزاری سمینارها و وبینارها	عصرها و به صورت پاره‌وقت	-

مأخذ: همان.

بیشتر افرادی که در این آزمون‌ها شرکت می‌کنند، جوان هستند. در این راستا، جوانان ۲۰ تا ۲۹ ساله بیش از ۸۰ درصد افراد شرکت‌کننده در دوره کاردانی و حدود ۷۰ درصد افراد شرکت‌کننده برای اخذ مدرک کارشناسی را تشکیل می‌دهند [۴۸].

۴-۲-۴. همکاری دانشگاه‌ها با برگزاری‌های کاربایی

کارگزاری‌های کاربایی نقش محوری در ارائه مشاوره شغلی به جوانان شامل دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دانشگاه دارند. در این خصوص، قانون چارچوب آموزش عالی^۱ مؤسسات آموزش عالی را ملزم می‌کند تا به دانشجویان در طول کل دوره تحصیلات دانشگاهی خدمات مشاوره شغلی ارائه کنند. دانشگاه‌ها موظف‌اند برای ارائه خدمات مشاوره شغلی به دانشجویان با کارگزاری‌های کاربایی همکاری کنند [۴۹] [۵۰].

۵-۲-۲. تحلیل و جمع‌بندی

وجود آموزش مبتنی بر کار یکی از ویژگی‌های نظام آموزش عالی در آلمان است که برنامه مطالعات دوگانه را می‌توان نمونه موفق و برجسته آن معرفی کرد. بر اساس مقایسه‌های بین‌کشوری، آلمان از جمله کشورهایی است که به سبب اجرای برنامه تحصیل دوگانه، جوانان آن دوره انتقال از تحصیل به بازار کار را آسان‌تر می‌گذرانند و نرخ بیکاری پایینی را تجربه می‌کنند [۵۱] [۵۲]. این برنامه مبتنی بر آموزش در محیط دانشگاه و تجربه کار عملی در محیط شرکت اقتصادی است. به سبب ابتدای برنامه بر یادگیری عملی، دانشجویان می‌توانند متناسب با نیازهای بازار کار مهارت کسب کنند و دانش فراگیرند و همزمان با تحصیل حقوق دریافت کنند. همچنین حضور دانشجویان در محیط‌های کاری به واسطه شرکت در برنامه‌های تحصیلی دوگانه، فرصت و امکان شبکه‌سازی روابط کاری را به آنها می‌دهد تا بتوانند با داشتن ارتباطات متعدد کاری، احتمال اشتغال و کسب درآمد خود را حین تحصیل و پس از تحصیل بالا ببرند. لذا ارتقای وضعیت شبکه‌های ارتباطی شغلی دانشجویان قبل از اتمام تحصیلات، بستر مناسبی برای اشتغال به‌هنگام جوانان بلافاصله پس از اتمام تحصیلات دانشگاهی ایجاد می‌کند. به‌طور کلی نتایج بازار کار فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در اثر جهت‌گیری مبتنی بر بازار کار نظام آموزش عالی بهبود می‌یابد.

انجام اقداماتی مثل تأسیس دانشگاه علوم کاربردی و جانمایی آن در ساختار آموزش عالی، نشان از اهتمام دولت به پررنگ کردن آموزش فنی و حرفه‌ای در تحصیلات عالی دارد. علاوه بر تحصیلات عالی، دولت در دوره آموزش عمومی نیز توجه جدی به آموزش فنی و حرفه‌ای، کارآموزی و آموزش‌های مبتنی بر کار در دوره آموزش عمومی دارد [۵۳] [۵۴]. آلمان نظام آموزش فنی و حرفه‌ای ساختاریافته و فراگیری

1. Hochschulrahmengesetz
2. Work-Based Higher Education

ایجاد کرده است که به نوعی به عنوان نقطه قوت برای پرورش نیروی ماهر و همچنین ارتقای نظام نوآوری و اقتصاد کشور شناخته می شود [۴۵]. وجود مداومت دولت در توجه به آموزش مبتنی بر کار از آموزش عمومی تا عالی موجب شده است تا افراد با مهارت شغلی رشد کنند و درباره محیط اشتغال و کسب درآمد آشنایی خوبی به دست آورند. به طور کلی، دانشگاه از طریق اتخاذ سیاست فعال بازار کار مثل ارائه آموزش های عملی و مهارت های شغلی حین تحصیل به دانشجویان، نیروی انسانی ماهر مورد نیاز کشور را تأمین می کند.

موضوع مهم دیگر، نقش آفرینی دانشگاه ها در ارتقای عرصه نوآوری و تحقیقات مورد نیاز صنعت است. دانشگاه از ارکان اصلی انتقال دانش و نوآوری به شرکت های اقتصادی به شمار می رود. در این زمینه، دانشگاه های آلمان با شرکت های اقتصادی ارتباطات پررنگی دارند که این موضوع بستر لازم را برای به کارگیری و اشتغال دانشجویان و فارغ التحصیلان دانشگاهی در پروژه های تحقیقاتی فراهم آورده است. حضور دانشجویان و دانش آموختگان در این پروژه ها علاوه بر یادگیری کار در محیط واقعی، امکان تقویت ارتباطات کاری را ایجاد می کند که همچون مورد قبل، بر اثر این رخداد احتمال بیکاری و جویای کار بودن کاهش خواهد یافت.

دو عامل زمینه ای مؤثر بر نقش آفرینی آموزش عالی در بهبود مستقیم و غیرمستقیم وضعیت اشتغال دانشجویان (به ترتیب آموزش های مبتنی بر کار و انجام پروژه های تحقیقاتی و نوآورانه)، توانایی و اختیار دانشگاه ها در همکاری با شرکت های اقتصادی و همچنین فعالیت در محدوده محلی و منطقه ای است. آموزش عالی در آلمان با بودجه دولتی اداره می شود؛ به گونه ای که ۹۶٫۵ درصد از هزینه های انجام شده برای آموزش عالی از منابع عمومی بوده است [۵۵]. این بدان معنا نیست که تمام سیاست گذاری های آموزش عالی به وسیله دولت انجام می گیرد، بلکه به واسطه استقرار حکومت جمهوری فدرالی، دولت مرکزی نقش پررنگی در قانون گذاری برای آموزش عالی ندارد و در مقابل و طبق اصل (۷۰) قانون اساسی آلمان،^۱ دولت های محلی (ایالت ها) توان و اختیار بالایی برای سیاست گذاری در موضوع آموزش عالی دارند [۵۴]. این استقلال محلی و اختیار داشتن امکان نقش آفرینی دانشگاه در ارتباط با بازار کار و به طور خاص صنعت را فراهم کرده است.

۱. بند «۱» اصل (۷۰): استان اختیار دارد تا حدودی که این قانون اساسی اختیارات قانون گذاری را به حکومت متحده نداده باشد، به وضع قانون اقدام کند [۶۶].

جدول ۳. سیاست‌های دولت آلمان برای نقش آفرینی دانشگاه در بازار کار و اشتغال‌پذیری جوانان دانشگاهی

ردیف	عنوان سیاست	کلیات	مخاطب	هدف اصلی	پیامدها
۱	اجرای برنامه‌های تحصیلی دوگانه	برنامه آموزشی مبتنی بر کار	۱. دانشجو ۲. دانشگاه ۳. شرکت اقتصادی	اشتغال‌پذیری جوانان	-
۲	نقش آفرینی دانشگاه در حوزه نوآوری	شیوه‌های ایفای نقش دانشگاه در پیشبرد پروژه‌های نوآوری بازار	۱. دانشگاه ۲. کسب‌وکارها	ارتقای مهارت‌های مورد نیاز بخش‌های مختلف تجارت و بازار کار	به‌کارگیری دانشجویان در پروژه‌های تحقیقاتی
۳	اعطای مدارک حرفه‌ای	-	افراد شاغل	ارتقای مهارت افراد شاغل و ارائه مدرک حرفه‌ای معادل دانشگاهی به آنها	به تأخیر نیفتادن
۴	همکاری دانشگاه‌ها با کارگزاری‌های کاریابی	همکاری برای ارائه خدمات مشاوره شغلی به دانشجویان	دانشجو	بهینه‌کردن مسیر شغلی دانشجویان	افزایش رضایتمندی و پایداری

مأخذ: همان.

۲-۳. کشور آمریکا

براساس شواهد آماری، نظام آموزش عالی آمریکا در عرصه‌های علمی عملکرد موفقی داشته است. بنا بر آخرین رتبه‌بندی تایمز^۱ در سال ۲۰۲۵، ۲۲ دانشگاه از این کشور در میان ۵۰ دانشگاه برتر جهان قرار دارند [۵۶]. علاوه بر آن، بیش از هفت‌هزار مؤسسه آموزش عالی در آمریکا وجود دارد و از حیث فراگیری تحصیلات دانشگاهی طبق آمار سال ۲۰۲۳، ۵۱٫۸ درصد از افراد ۲۵ تا ۳۴ ساله مدرک دانشگاهی دارند [۲۸] [۵۷]. افزون بر موفقیت نظام آموزش عالی در عرصه علمی، فزونی مراکز دانشگاهی و فراگیری تحصیلات عالی میان جوانان، نتایج بازار کار دانشگاه نیز قابل توجه است. در سال ۲۰۲۳، نرخ اشتغال جوانان ۲۵ تا ۳۴ ساله دانشگاهی ۸۶٫۱ درصد بوده است [۵۷]. در این خصوص، سیاست‌ها و برنامه‌هایی با محوریت بهبود ارتباط دانشگاه با بازار کار اتخاذ و اجرا می‌شود که در ایفای نقش فعال دانشگاه در بازار کار مؤثر بوده‌اند. در این راستا، برخی از موارد مهم این سیاست‌ها به تفصیل بیان شده‌اند:

۱-۲-۳. کارآموزی^۳

کالج‌های محلی به‌عنوان بازیگران محوری برگزاری دوره‌های کارآموزی شناخته می‌شوند که عمدتاً بخش نظری دوره‌ها را پوشش می‌دهند و با شرکت‌هایی که آموزش‌های عملی و فنی ارائه می‌دهند، همکاری می‌کنند. براساس آمار سال ۲۰۲۱، بیش از ۵۹۳ هزار کارآموز در ۱۹۲۶۰ دوره کارآموزی ثبت‌نام کردند. در کل کشور، ۱۰۴۳ کالج محلی وجود دارد که ۳۹ درصد از کل دانشجویان کارشناسی در این مراکز ثبت‌نام می‌کنند [۵۸]. عموماً دوره‌ها در کالج‌ها دوساله (معادل کاردانی) است و میانگین شهریه سالانه دانشجویی ۳۸۰۰ دلار است که در مقایسه

1. Times Higher Education

۲. تایمز بر اساس پنج شاخص تدریس (Teaching)، محیط پژوهشی (Research Environment)، کیفیت پژوهش (Research Quality)، صنعت (Industry) و چشم‌انداز بین‌المللی (International Outlook) دانشگاه‌ها را رتبه‌بندی می‌کند.

3. Apprenticeships

با دانشگاه‌ها و دوره‌های آموزشی چهار ساله این هزینه به‌طور قابل توجهی کمتر است [۵۸]. مدیریت و راهبری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای اغلب در اثر همکاری مستقیم میان کالج‌های محلی و شرکت‌های اقتصادی انجام می‌گیرد. در بخش نظارت، دولت مرکزی یا محلی سازوکار نظارتی سخت گیرانه‌ای نسبت به برگزاری دوره‌های کارآموزی ندارند. لذا یک پویایی ساختار نیافته در عمل وجود دارد که خود ذی‌نفعان مهم‌ترین کنشگران دوره‌ها محسوب می‌شوند. کالج‌های محلی نقش مهمی در طراحی و تضمین کیفیت آموزش مبتنی بر کار بر عهده دارند. در این الگو، شرکت‌های اقتصادی نیز علاوه بر عهده‌دار بودن آموزش عملی، پرداخت حقوق ماهیانه به دانشجویان و تأمین مالی شهریه کالج را انجام می‌دهند. کارفرما همچنین در طراحی محتوای برنامه درسی ارائه شده از سوی کالج به دانشجویان مداخله می‌کند [۵۹].

۲-۳-۲. برنامه‌های مطالعات مشارکتی^۱

این برنامه‌ها در اثر ارتباط و همکاری میان واحدهای آموزش شرکت‌های اقتصادی با دانشگاه‌ها و کالج‌های محلی برای پرورش دانشجو به‌عنوان نیروی کار طراحی شده‌اند. آغاز اجرای این برنامه به سال ۱۹۰۶ در دانشگاه سینسیناتی بازمی‌گردد. در سال‌های اخیر علاقه‌مندی شرکت‌ها و دانشگاه‌ها برای اجرای برنامه‌های مطالعات مشارکتی افزایش پیدا کرده است؛ به‌طوری‌که در سال ۲۰۱۴، افزون بر ۹۰۰ کالج این برنامه‌ها را در موضوعات متنوع به بیش از ۱۷۰ هزار دانشجوی دوره کارشناسی و بیش از ۴ هزار دانشجوی کارشناسی ارشد ارائه می‌دادند. سازوکار اجرای برنامه بدین منوال است که در گام نخست، دانشجوی متقاضی شرکت در این برنامه درخواست خود را به دانشگاه ارائه می‌دهد. سپس دانشگاه او را در یافتن کارفرمای مناسب برای گذراندن مراحل عملی برنامه کمک می‌کند. به سبب آنکه استاندارد واحدی برای اجرای این نوع آموزش وجود ندارد، لذا رویه قانونی مشخصی نیز درباره پرداخت حقوق ماهیانه به دانشجویان و تأمین شهریه تحصیلی دانشجویان از سوی شرکت‌های اقتصادی وجود ندارد.

یکی از بزرگ‌ترین و قدیمی‌ترین ارائه‌دهندگان این برنامه‌ها، دانشگاه نورث ایسترن^۲ در ایالت بوستون است. این دانشگاه از سال ۱۹۰۹ اجرای برنامه‌های مطالعات مشارکتی را آغاز کرد. در سال تحصیلی ۲۰۲۰-۲۰۱۹ بیش از ۹ هزار دانشجو در برنامه‌های مطالعات مشارکتی دانشگاه نورث ایسترن با موضوعات رسانه، مدیریت بازرگانی، علوم کامپیوتر، مهندسی، بهداشت و سلامت، حقوق و علوم انسانی و اجتماعی ثبت نام کردند و ۳،۱۶۵ کارفرما در آمریکا و در ۱۳۱ کشور به‌عنوان شرکای صنعتی در این برنامه‌ها حضور داشتند. دانشجویان طی بازه زمانی پنج‌ساله، حداکثر تا سه مرحله در بخش عملی آموزش، در هر مرحله به مدت ۶ ماه در واحدهای اقتصادی حضور پیدا می‌کنند و در ازای آن حقوق ماهیانه دریافت می‌کنند. نقش دانشگاه در آغاز و اجرای برنامه‌های مطالعات مشارکتی تعیین‌کننده است و در مقابل، شرکت‌های اقتصادی به واسطه حضور در این برنامه‌ها برای جذب افراد با استعداد از میان دانشجویان و فارغ‌التحصیلان با یکدیگر رقابت می‌کنند.

۲-۳-۳. بورس رشته‌های تحصیلی مورد نیاز بازار کار

در برخی از ایالت‌ها، دولت محلی هزینه تحصیل افراد را در رشته‌های تحصیلی مورد نیاز بازار کار تقبل می‌کند. برای مثال، دولت ایالتی واشنگتن دانشجویان رشته‌هایی همچون پزشکی را، که رشته مورد نیاز بازار کار است، تحت پوشش تحصیلی قرار می‌دهد. همچنین از سال ۲۰۱۱، طرحی تحت عنوان «بورسیه تحصیلی فرصت ایالت واشنگتن» در حال اجراست که در آن از دانشجویان با درآمد پایین و متوسط رشته‌های هوافضا، مهندسی، فناوری و مراقبت‌های بهداشتی با مشارکت مؤسسات خیریه و شرکت‌های صنعتی حمایت مالی به عمل می‌آید. تا سال ۲۰۲۰، براساس آمار، نزدیک به ۲۰ هزار دانشجو از این بورسیه استفاده کرده‌اند. در نمونه مشابه دیگر و در ایالت تگزاس، دولت محلی بودجه هدفمندی برای گسترش رشته‌هایی همچون پزشکی در نظر گرفته و در این خصوص و در سال ۲۰۱۹، ۷۸،۶ میلیون دلار برای این موضوع اختصاص داده است. در تگزاس و در برنامه «بورس چالش علوم، فناوری، مهندسی و ریاضی»، دولت بودجه‌ای برای کالج‌ها در نظر می‌گیرد تا آنها بتوانند دانشجویانی برای این رشته‌ها تربیت کنند. کالج‌ها باید علاوه بر انجام این هدف، با مشاغل و صنایع محلی همکاری

1. Cooperative Study Programmes (Co-Ops)
2. Northeastern University

کنند تا نیازهای بازار کار در این رشته‌ها مورد شناسایی قرار گیرند و علاوه بر آن فرصت‌های شغلی برای دریافت‌کنندگان بورس فراهم شود تا بتوانند به صورت پاره‌وقت و همزمان با تحصیل شاغل شوند [۲۸].

در ایالت اوهایو، برنامه با محوریت بورس تحصیلی تحت عنوان «اول اوهایو را انتخاب کن» از سال ۲۰۰۸ در حال اجراست. ذیل این برنامه، دانشجویان رشته‌های مهارتی پر تقاضا همچون مهندسی، ریاضی، فناوری و پزشکی تحت حمایت مالی دولت ایالتی قرار می‌گیرند. در این طرح، مراکز آموزش عالی از دولت اوهایو درخواست بودجه می‌کنند و موظف‌اند از منابع تخصیص داده شده برای کمک مالی به دانشجویان استفاده کنند؛ این مبلغ در سال از ۱۵۰۰ تا ۷۹۹۵ دلار متغیر است. در ایالت ویرجینیا، یک طرح حمایتی برای دانشجویان وجود دارد که دولت افراد محلی را برای دریافت گواهینامه‌های تحصیلی در رشته‌های خاص و پر تقاضای ارائه شده توسط کالج‌های دولتی دوساله کمک می‌کند. در قالب این طرح، دانشجویان باید یک سوم هزینه را بپردازند و در صورت تکمیل دوره، یک سوم دیگر را ایالت، و یک سوم آخر را نیز پس از اعطای گواهینامه پرداخت می‌کند. حداکثر مبلغ حمایتی برای هر دانشجو ۳۰۰۰ دلار است [۲۸].

۴-۳-۲. در نظر گرفتن شاخص «اشتغال فارغ‌التحصیلان» برای تخصیص بودجه مبتنی بر عملکرد به مراکز آموزش عالی

برای تخصیص بخشی از بودجه عملیاتی به کالج‌های ۴۷ ایالت و دانشگاه‌های ۴۳ ایالت از ۵۰ ایالت آمریکا از شاخص‌های مبتنی بر عملکرد همچون اشتغال فارغ‌التحصیلان استفاده می‌شود. برای نمونه، ایالت‌های تگزاس و اوهایو ساز و کارهای تخصیص بودجه مبتنی بر عملکرد برای کالج‌های فنی حرفه‌ای خود را معرفی کرده‌اند که صراحتاً برای کالج‌ها به سبب نتایج اشتغال فارغ‌التحصیلان پاداش در نظر می‌گیرند. در تگزاس تحصیل در «رشته‌های حیاتی» که نیازمند بازار کار است، به عنوان معیار امتیازدهی به کالج یا دانشگاه در تعیین بودجه در نظر گرفته می‌شود. در الگویی دیگر، بودجه عمومی کالج‌های فنی این ایالت بر اساس منطق ارزش بازگشتی تأمین می‌شود. به این صورت که هر اندازه فارغ‌التحصیلان این کالج‌ها بالاتر از سطح حداقل دستمزد بتوانند حقوق دریافت کنند، مبنای امتیازدهی به کالج‌ها برای افزایش میزان بودجه عمومی آنها خواهد بود [۲۸].

۵-۳-۲. حمایت از برنامه کارآموزی نوآورانه

از سال ۲۰۱۹، دولت ایالتی ویرجینیا طرحی با عنوان «صندوق و برنامه کارآموزی نوآورانه» اجرا می‌کند که در آن کمک‌های مالی را به صورت رقابتی به مؤسسات آموزش عالی دولتی ارائه می‌دهد تا فرصت‌های کارآموزی برای دانشجویان کارشناسی از طریق مشارکت و همکاری با کارفرمایان بخش تجاری و دولتی افزایش یابد [۲۸].

۶-۳-۲. انتشار داده‌های مربوط به بازار کار تحصیل کرده‌های دانشگاهی

در سطح ملی، برای تقویت ارتباط میان آموزش عالی و بازار کار، داده‌های بازار کار تحصیل کرده‌های دانشگاهی به منظور بهبود وضعیت تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی تهیه می‌شود که وزارت کار و اداره آمار کار، بازیگران کلیدی دولت مرکزی در این حوزه به شمار می‌روند. این مراکز برای تکمیل اطلاعات مورد نیاز با ایالت‌ها همکاری می‌کنند. نظام آموزشی آمریکا مبتنی بر تقاضاست که با استقلال نهادی و انتخاب دانشجو شکل می‌گیرد. در این زمینه، وجود اطلاعات مناسب از وضعیت بازار کار مرتبط با بخش آموزش عالی می‌تواند برنامه تحصیلی ارائه شده در آموزش عالی را با نیازهای بازار کار همسو کند و به انتخاب دانشجویان کمک فراوانی نماید. در این راستا، داده‌های طولی مربوط به نتایج اشتغال (همچون میزان درآمد) فارغ‌التحصیلان آموزش عالی در هر ایالت به تفکیک مؤسسه، رشته تحصیلی و سایر ویژگی‌های فارغ‌التحصیل در دسترس قرار می‌گیرد [۲۸]. همچنین دولت ایالتی تگزاس، وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاهی را یک سال پس از اتمام تحصیلات پیگیری می‌کند تا مشخص شود آیا این افراد مشغول به کارند یا خیر؟

در همین راستا و در سال ۲۰۱۳ طرحی با عنوان «کارت امتیازی کالج»^۱ راه‌اندازی شد که مربوط به اطلاعات دانشجویان، به ویژه وضعیت

اشتغال آنها پس از فارغ التحصیلی، است. کارت امتیازی وب سائیتی^۱ است که داده‌های مربوط به هزینه‌های آموزش و نتایج بازار کار مؤسسات آموزش عالی را منتشر می‌کند. مقصود از راه‌اندازی کارت امتیازی، بهبود شفافیت هزینه‌ها و نتایج احتمالی گزینه‌های مختلف دانشگاه برای دانشجویان و خانواده‌های آنهاست که «میانگین درآمد فارغ التحصیلان یک سال پس از فارغ التحصیلی» به عنوان یکی از شاخص‌های مورد استفاده در این سایت محسوب می‌شود [۲۸].

۷-۳-۲. تحلیل و جمع‌بندی

حکمرانی در آموزش عالی آمریکا میان دولت فدرال و دولت‌های ایالتی تقسیم شده است. بر اساس اصلاحیه دهم قانون اساسی این کشور^۲، **دولت‌های ایالتی مسئولیت اصلی آموزش عالی** را بر عهده دارند و دولت مرکزی نقش حداقلی و نظارتی بر این زیست‌بوم دارد. بنابراین، ایالت‌ها در تأسیس و تأمین مالی مؤسسات آموزش عالی دولتی و همچنین ایجاد ساختارهای مدیریتی و ارائه کمک‌های مالی به دانشجویان نقش مهمی ایفا می‌کنند. وجود آزادی عمل دانشگاه محلی و نبود محدودیت‌های دولتی بر اشتغال دانشجویان، امکان پویایی ارتباط میان دانشگاه و بازار کار و ایجاد زیست‌بوم همکاری دانش و بازار کار را به صورت شبکه‌ای از بازیگران محلی تقویت بخشیده است. شبکه محلی شامل دانشگاه و شرکت‌های اقتصادی و دیگر ذی‌نفعان می‌تواند زیست‌بوم پایدار تر و منعطف‌تری از ارتباط دانشگاه با بازار کار به وجود آورد. در شبکه محلی حس مشارکت میان ذی‌نفعان افزایش می‌یابد و سازوکارهای نظارتی و ارزیابی شفاف‌تر خواهند بود. بر این اساس، در آمریکا دولت مرکزی منابع مالی مشخصی برای دولت‌های ایالتی تعیین کرده است تا بتوانند در راستای تقویت روابط محلی بین آموزش و بازار کار برای همسو کردن برنامه‌های تحصیلی با تقاضای صنعت و ادغام مهارت‌های اشتغال‌زایی در برنامه‌های تحصیلی، حمایت‌های لازم را انجام دهند [۲۸]. در نظر گرفتن شاخص نتایج بازار کار برای تخصیص بخشی از بودجه‌های عملیاتی به دانشگاه‌ها، نشان از **جدیدیت حکمرانی آموزش عالی آمریکا درباره نقش آفرینی مؤثر دانشگاه بر بازار کار** دارد. در این خصوص، دولت‌های ایالتی نیز گاهی اهدافی را مشخص کرده‌اند. برای نمونه، یکی از اهداف طرح ویرجینیا برای آموزش عالی، اطمینان از این است که ۷۵ درصد فارغ التحصیلان حداکثر تا سه سال پس از زمان فارغ التحصیلی شاغل شوند و دستمزد پایداری معادل حداقل دوبرابر خط فقر در ایالت کسب کنند. هم‌راستا بودن یا نبودن محتوای ارائه شده در دانشگاه و نیازهای بازار کار در حد بسیار بالایی به انتخاب دانشجو و توانمندی مؤسسات آموزش عالی در پاسخ به نیازهای متقاضیان بر مبنای شرایط و ویژگی‌های بازار کار بستگی دارد [۲۸]. در چنین وضعیتی که دولت مرکزی در قبال دانشگاه و بازار کار نقش نظارتی بسیار محدود دارد، نقش دانشگاه، دانشجو و کارفرما در شکل‌گیری ارتباط مستقیم میان نظام آموزش عالی و بازار کار تعیین‌کننده خواهد بود [۵۹].

بررسی‌ها نشان می‌دهد که نتایج سیاست‌های ارتباط دانشگاه با بازار کار در آمریکا موفقیت‌آمیز بوده‌اند. در این خصوص، ۷۰ درصد از فارغ التحصیلان دانشگاهی معتقدند تحصیلات عالی به آنها در تسهیل اشتغال و یافتن فرصت‌های شغلی به‌طور قابل توجهی کمک کرده است [۶۰]. دولت‌های ایالتی به برنامه‌هایی با محوریت **آموزش عالی مبتنی بر کار**^۳ شامل برگزاری دوره‌های کارآموزی و همچنین ترکیب کار و تحصیل در قالب بورس تحصیلی توجه می‌کنند [۲۸]. یکی دیگر از اقدامات مهم دولت مرکزی، که با همکاری دولت‌های ایالتی انجام می‌گیرد، وجود **شفافیت در داده‌های** مربوط به نتایج بازار کار دانشگاه‌هاست. انتشار داده‌های یاد شده علاوه بر بهبود تصمیم دانشجویان برای انتخاب محل تحصیل و رشته تحصیلی مبتنی بر نتایج بازار کار آن، دانشگاه‌ها را نیز در رقابت با یکدیگر برای جذب هر چه بیشتر دانشجو، که منبع مهم تأمین مالی آنها به شمار می‌رود، توانمند خواهد کرد. ابتدای تأمین مالی دانشگاه‌ها در آمریکا بر پرداختن شهریه دانشجویان است و از دلایل اشتغال بالای دانشجویان و فارغ التحصیلان در سنین پایین، می‌توان به تلاش آنها برای تأمین شهریه دانشگاه اشاره کرد. شهریه دانشگاه‌های آمریکایی بالاست؛ به گونه‌ای که از این نظر میان کشورهای عضو OECD پس از انگلستان، رتبه دوم را دارد. دانشجویان عموماً برای پرداخت شهریه‌های دانشجویی و وام دانشجویی دریافت می‌کنند؛ به طوری که

1. <https://collegescorecard.ed.gov>

۲. اصلاحیه دهم: اختیاراتی که به موجب قانون اساسی به ایالات متحده اعطا نگردیده یا برای ایالات ممنوع نشده باشد، برای ایالت‌های ذی ربط یا مردم محفوظ خواهد بود [۶۷].

3. Work-Based Higher Education (WBHE)

۸۹ درصد از دانشجویان دوره کارشناسی در سال تحصیلی ۲۰۱۸-۲۰۱۷ وام دریافت کرده بودند. براساس آمار، ۶۱٫۸ درصد از افراد بعد از فراغت از تحصیل در مقطع کارشناسی به دانشگاه‌ها بدهکارند [۲۸].

موضوع مهم دیگر، وجود نظام آموزش فنی و حرفه‌ای قبل از آغاز دوره آموزش عالی است که به‌طور عمده جهت گیری آن یادگیری مبتنی بر کار و تناسب آموزش‌ها با نیازهای بازار کار محلی است. در این راستا، دولت فدرال، ایالت‌ها را ملزم کرده است تا دسترسی برابر به حداقل یک برنامه تحصیلی دانشگاهی و فنی را، که منجر به اخذ مدرک معتبر فنی می‌شود و نیازهای بازار کار محلی را برآورده می‌کند، فراهم و پشتیبانی کنند [۲۸].

جدول ۴. سیاست‌های دولت مرکزی و فدرال آمریکا برای نقش آفرینی دانشگاه در بازار کار و اشتغال‌پذیری جوانان دانشگاهی

ردیف	عنوان سیاست	کلیات	مخاطب	هدف اصلی	پیامدها
۱	کارآموزی	ارائه آموزش مبتنی بر کار	۱. دانشگاه ۲. شرکت اقتصادی ۳. دانشجو	اشتغال‌پذیری جوانان	۱. ورود به‌هنگام به بازار کار
۲	برنامه‌های مطالعات مشارکتی	ارائه آموزش مبتنی بر کار	۱. دانشگاه ۲. شرکت اقتصادی ۳. دانشجو	اشتغال‌پذیری جوانان	۱. ورود به‌هنگام به بازار کار ۲. هدفمند شدن تحصیلات دانشگاهی
۳	بورس رشته‌های تحصیلی مورد نیاز بازار کار	-	۱. دانشگاه ۲. دانشجو	تأمین نیازهای بازار کار	افزایش احتمال اشتغال جوانان
۴	در نظر گرفتن شاخص «اشتغال فارغ‌التحصیلان» برای تخصیص بودجه مبتنی بر عملکرد به مراکز آموزش عالی	به‌کارگیری این سازوکار در اغلب ایالت‌ها	دانشگاه	بهبود نتایج بازار کار دانشگاه و مؤسسات آموزش عالی	توجه دانشجویان به ضرورت کارایی داشتن دانشگاه در اشتغال‌پذیری‌شان حین انتخاب دانشگاه برای تحصیل
۵	حمایت از برنامه کارآموزی نوآورانه	حمایت مالی دولت ایالتی ویرجینیا از طرح‌های کارآموزی	مؤسسات آموزش عالی	افزایش فرصت‌های کارآموزی برای دانشجویان کارشناسی از طریق مشارکت و همکاری با کارفرمایان بخش تجاری و دولتی	اشتغال‌پذیری جوانان
۶	انتشار داده‌های مربوط به بازار کار تحصیل کرده‌های دانشگاهی	راه‌اندازی کارت امتیازی کالج	۱. دانشجو ۲. کالج‌ها	شفافیت داده‌های مربوط به نتایج بازار کار مراکز آموزش عالی	۱. بهینه شدن انتخاب تحصیلی جوانان ۲. رقابت دانشگاه‌ها برای جذب دانشجو

مأخذ: همان.

۴. نتیجه گیری و رهیافت های سیاستی

افزون بر اهمیت جنبه های علمی و پژوهشی آموزش عالی در کشورهای آلمان، انگلیس و آمریکا، دانشگاه های این سه کشور نقش جدی و پررنگی را در بازار کار ملی ایفا می کنند که در بهبود وضع اشتغال و کسب درآمد جوانان دانشگاهی تأثیر گذار بوده است. در خصوص ارتقای ارتباط دانشگاه با بازار کار، دولت های سه کشور سیاست های متعددی را اتخاذ کرده اند که موارد مهم آن در ذیل آمده است:

۱. **ارائه آموزش مبتنی بر کار:** دو ساحتی کردن شیوه آموزش در مقاطع عالی و توجه به آموزش حین عمل و انجام کار در کنار آموزش نظری، از جمله سیاست هایی است که مورد توجه کشورهای مورد مطالعه قرار گرفته است.

- **برنامه های مطالعات دو گانه و مشارکتی:** در برنامه مطالعات دو گانه آلمان، آموزش به صورت همزمان در محیط های دانشگاهی و واحد اقتصادی دنبال می شود. افزون بر یادگیری عملی، جوانان حقوق ماهیانه دریافت می کنند. این برنامه ها با همکاری مشترک مؤسسه آموزش عالی و شرکت های اقتصادی طراحی و اجرا می شوند. در آمریکا نیز مشابه چنین برنامه ای، برنامه مطالعات مشارکتی اجرا می شود.

- **کار آموزی:** در انگلیس مشابه برنامه های مطالعات دو گانه در آلمان و مطالعات مشارکتی در آمریکا، افراد با شرکت در برنامه کار آموزی، بیشتر وقت خود را صرف کار می کنند، از سوی یک سازمان دولتی یا خصوصی استخدام می شوند و حقوق دریافت می کنند. دولت از کارفرمایان متقاضی شرکت در این برنامه مالیات کار آموزی دریافت می کند تا هزینه برگزاری دوره ها را تأمین کند؛ اما خود دولت هزینه شرکت نوجوانان و جوانان ۱۶ تا ۲۱ ساله را در دوره ها به طور کامل پرداخت می کند.

۲. **در نظر گرفتن نتایج بازار کار به عنوان یکی از شاخص های تخصیص بودجه به دانشگاه ها:** در آمریکا برای تخصیص بخشی از بودجه عملیاتی به کالج های ۴۷ ایالت و دانشگاه های ۴۳ ایالت از ۵۰ ایالت از شاخص های مبتنی بر عملکرد همچون اشتغال فارغ التحصیلان استفاده می شود. برای نمونه، در ایالت تگزاس هر اندازه فارغ التحصیلان کالج ها بالاتر از سطح حداقل دستمزد حقوق دریافت کنند، مبنای امتیاز دهی به کالج ها برای افزایش میزان بودجه عمومی آنها محسوب می شود. پیاده سازی چنین ساز و کاری در بودجه ریزی آموزش عالی کشور مبنی بر منوط کردن بخشی از بودجه مؤسسات آموزش عالی به عملکرد آنها در حوزه اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهی، می تواند توجه مسئولان دانشگاه ها به ضرورت نتیجه بخش بودن عینی و ملموس دانشگاه را در زندگی افراد جامعه افزایش دهد.

۳. **انتشار عمومی داده های مربوط به عملکرد دانشگاه ها:** از سال ۲۰۱۳ در آمریکا وب سایتی با عنوان «کارت امتیازی کالج» راه اندازی شد که در آن داده های مربوط به هزینه های آموزش و نتایج بازار کار مؤسسات آموزش عالی به صورت عمومی انتشار می یابند. برای مثال، میانگین درآمد فارغ التحصیلان یک سال پس از فارغ التحصیلی یکی از شاخص های مورد استفاده در این سایت به شمار می رود. انتشار داده های یاد شده علاوه بر بهبود تصمیم دانشجویان برای انتخاب محل تحصیل و رشته تحصیلی مبتنی بر نتایج بازار کار آن، دانشگاه ها را نیز در رقابت با یکدیگر برای جذب هر چه بیشتر دانشجو، که منبع مهم تأمین مالی آنها به شمار می روند، توانمند خواهد ساخت.

۴. **اعطای بورس تحصیلی:** در برخی از ایالت های آمریکا، همچون واشنگتن، دولت محلی هزینه تحصیل دانشجویان را در رشته های مورد نیاز بازار کار، مثل پزشکی، پرداخت می کند. در نمونه مشابه دیگر و در ایالت تگزاس، دولت محلی بودجه هدفمندی برای گسترش رشته هایی همچون پزشکی در نظر گرفته است. همچنین دولت محلی این ایالت بودجه ای را در اختیار کالج ها برای برنامه «بورس چالش علوم، فناوری، مهندسی و ریاضی» قرار می دهد که براساس آن دانشجویان پذیرش شده مشغول تحصیل شوند.

۵. **همکاری دانشگاه ها با کارگزاری های کاریابی:** همسرانی شغلی موضوع حائز اهمیتی است که کارگزاری های کاریابی نقش محوری در آن دارند و باتوجه به بانک داده ای که از شرکت های اقتصادی در اختیار دارند، می توانند با ارائه مشاوره شغلی به متقاضیان کار، آنها را در انتخاب شغل مورد نظر یاری کنند. در آلمان، مؤسسات آموزش عالی ملزمند تا از ظرفیت کارگزاری های کاریابی استفاده کنند و به دانشجویان در طول تحصیلات دانشگاهی خدمات مشاوره شغلی ارائه دهند.

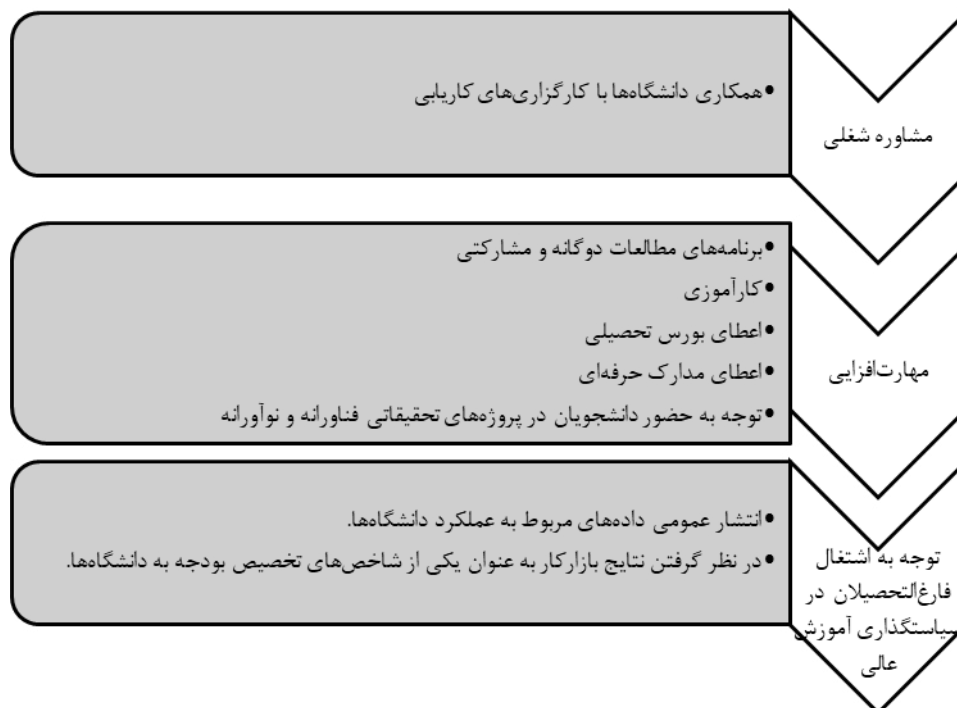

۶. نقش آفرینی دانشگاه‌ها در زیست‌بوم نوآوری: در این خصوص، دولت انگلیس این سیاست‌ها را اتخاذ کرده است: تأسیس صندوق نوآوری آموزش عالی، ایجاد شبکه شتاب‌دهنده، تأسیس صندوق موانع تحقیقات و نوآوری یا موانع استراتژی صنعتی، راه‌اندازی طرح مشارکت‌های انتقال دانش و اعمال معافیت‌های مالیاتی تحقیق و توسعه. همچنین در آلمان یکی از سیاست‌هایی که در دانشگاه‌های فنی پیگیری می‌شود، آن است که اساتید این دانشگاه‌ها باید تجربه صنعت داشته باشند. به کارگیری دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در پروژه‌های تحقیقاتی و نوآورانه علاوه بر یادگیری کار در محیط واقعی، امکان تقویت ارتباطات کاری را ایجاد می‌کند و احتمال اشتغال افراد را افزایش خواهد داد.

۷. اعطای مدارک حرفه‌ای: برگزاری آزمون‌های حرفه‌ای در کشورهایی همچون آلمان با هدف ارتقای سطح مهارت افراد شاغل و ارائه مدرک حرفه‌ای معادل کاردانی، کارشناسی یا کارشناسی ارشد به آنها انجام می‌شود. از ملزومات مهم شرکت در این آزمون داشتن چند سال سابقه کار مرتبط است. دوره‌های آموزشی منتهی به اعطای مدارک حرفه‌ای معمولاً به صورت برخط، پاره‌وقت و در روزهای تعطیل یا تمام‌وقت در طول هفته انجام می‌گیرد.

موضوع مهم آن است که سیاست‌های مورد اشاره از حیث زمانی عموماً به حین دوره آموزش عالی اختصاص دارند. در واقع این گونه نیست که دولت‌ها اجازه دهند تا فرد دوره تحصیلات عالی خود را به اتمام برساند، سپس برای دانشگاه در خصوص اشتغال جوانان نقش تعریف کنند یا برای اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاه سیاست اتخاذ کنند؛ بلکه به جای نگاه پسینی به اشتغال دانش‌آموختگان، دولت اهتمام خود را به دوره زمانی قبل از فارغ‌التحصیلی فرد معطوف داشته است.

شکل ۷. الگوی برآمده از سیاست‌های سه کشور آمریکا، انگلستان و آلمان برای نقش آفرینی دانشگاه در اشتغال‌پذیری دانشجویان

مأخذ: همان.

از سوی دیگر، برخی از عوامل زمینه‌ای وجود دارند که اجرا و اثربخشی این سیاست‌ها را سهل و ممکن کرده و امکان اشتغال به‌هنگام دانشجویان را نیز فراهم ساخته‌اند که سه مورد مهم آن عبارت‌اند از:

- **نبود تمرکزگرایی در اداره آموزش عالی:** در هر سه کشور آمریکا، آلمان و انگلیس، دولت مرکزی نهاد متولی و تصمیم‌گیر نیست، بلکه صرفاً قاعده‌گذار خطوط کلی این حوزه به شمار می‌رود و در مقابل، دولت‌های محلی و متعاقب آن مؤسسات آموزش عالی محلی از نوعی استقلال برخوردارند که این مهم عاملی در ایجاد تحرک میان دانشگاه‌ها برای توسعه ارتباط و همکاری با واحدهای اقتصادی به شمار می‌رود. علاوه بر توانایی و اختیار دانشگاه‌ها در همکاری با شرکت‌های اقتصادی، این همکاری‌ها عموماً در محدوده محلی و منطقه‌ای رخ می‌دهد که با توجه به شناخت واحدهای اقتصادی و دانشگاه‌ها از ظرفیت‌های محلی، امکان کنش پایدار و مبتنی بر نیاز واقعی محلی از سوی آنها وجود دارد که از نتایج آن ممکن است اشتغال و به‌کارگیری نیروی تحصیل‌کرده دانشگاهی محلی در بازار کار محلی باشد.

- **تعریف الگوی تحصیلی پاره‌وقت در ساختار آموزش عالی:** در انگلیس، علاوه بر اشتغال به تحصیل تمام‌وقت در آموزش عالی، امکان تحصیل به صورت پاره‌وقت نیز وجود دارد که به صورت بالقوه افراد فرصت آن را پیدا می‌کنند تا به امور دیگری نیز بپردازند.

- **وجود نظام آموزش عمومی قوی در آماده‌سازی شغلی و مهارتی افراد:** در کشورهای انگلیس و آلمان نظام آموزش فنی و حرفه‌ای توانمند وجود دارد که قبل از آغاز دوره آموزش عالی، نوجوانان را ذیل آموزش مبتنی بر کار و متناسب با نیازهای بازار کار محلی پرورش می‌دهند که این مهم افراد را برای ورود به‌هنگام به فضای کسب‌وکار و تجربه آموزش تحصیلی مبتنی بر کار آماده می‌کنند.

با هدف بهبود نقش آفرینی نهاد دانشگاه در بازار کار جوانان ایرانی، پیشنهاد می‌شود سیاست‌های ارائه آموزش مبتنی بر کار (برنامه‌های مطالعات دوگانه و مشارکتی و کارآموزی)، در نظر گرفتن نتایج بازار کار به‌عنوان یکی از شاخص‌های تخصیص بودجه به دانشگاه‌ها، انتشار عمومی داده‌های مربوط به عملکرد دانشگاه‌ها، اعطای بورس تحصیلی، همکاری دانشگاه‌ها با کارگزاری‌های کاریابی، نقش آفرینی دانشگاه‌ها در زیست‌بوم نوآوری و اعطای مدارک حرفه‌ای و همچنین عوامل زمینه‌ای شامل نبود تمرکزگرایی در اداره آموزش عالی، تعریف الگوی تحصیلی پاره‌وقت در ساختار آموزش عالی، کاهش سنوات تحصیلی در آموزش عالی و وجود نظام آموزش عمومی قوی در آماده‌سازی شغلی و مهارتی افراد، متناسب با اقتضانات و ویژگی‌های ملی کشور به‌عنوان رهیافت‌های سیاستی در سطوح تصمیم‌گیری و سیاستگذاری آموزش عالی کشور مورد توجه قرار گیرند.

- [1] H. Lauder and K. Mayhew, "Higher education and the labour market: an introduction," Oxford Review of Education, vol. 49, no. 1, pp. 1-9, 2020.
- [2] <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/latest/world-ranking>.
- [3] OECD, 2024.
- [4] <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=GBR&treshold=10&topic=EO>.
- [5] Higher education student, House of Commons Library, UK Parliament, 2025.
- [6] OECD, "OECD Labour Force Statistics, 2022.
- [7] <https://explore-education-statistics.service.gov.uk/find-statistics/graduate-labour-markets/2023>.
- [8] <https://www.universitiesuk.ac.uk/latest/news/73-uk-graduates-say-going-university-got>.
- [9] J. Neves and R. Stephenson, "Student Academic Experience Survey," Institute for Higher Education Policy: IHEP, 2023.
- [10] <https://www.hesa.ac.uk/data-and-analysis/publications/higher-education-2015-16/introduction>.
- [11] <https://www.universitiesuk.ac.uk/latest/insights-and-analysis/higher-education-numbers>.
- [12] YOUTH EMPLOYMENT IN THE UK 2021, CIPD, London, 2021.
- [13] C. Crawford, K. Duckworth, A. Vignoles and G. Wyness, "Young people's education and labour market choices aged 16/17 to 18/19," UK Government, Department for education, 2011.
- [14] UKCES, "UK Commission for Employment and Skills," 2015.
- [15] UK Innovation Strategy, GOV.UK, 2021.
- [16] <https://www.ukri.org/what-we-do/browse-our-areas-of-investment-and-support/higher-education-innovation-fund>.
- [17] T. Coates Ulrichsen, "Assessing the impacts of student-focused knowledge exchange funding," University of Cambridge, 2019.
- [18] <https://www.ukri.org/news/new-evaluations-of-research-englands-knowledge-exchange-funding>.
- [19] Strengthening the Contribution of English Higher Education Institutions to the Innovation System: Knowledge Exchange and HEIF Funding, Public and Corporate Economic Consultants (PACEC), Cambridge, 2012.
- [20] Evaluation of the Higher Education Innovation Fund (HEIF) programme: 2008-2020, UK Research and Innovation.
- [21] 2023 Update to the 'Catapult Network Review', GOV.UK.
- [22] <https://www.gov.uk/government/collections/industrial-strategy-challenge-fund-joint-research-and-innovation>.
- [23] <https://committees.parliament.uk/work/1006/the-industrial-strategy-challenge-fund>.
- [24] <https://www.ukri.org/publications/industrial-strategy-challenge-fund-process-evaluation-report>.

- [25] Tackling challenges, building prosperity, UK Research and Innovation, 2021.
- [26] Knowledge Transfer Partnerships Evaluation, UK Research and Innovation, 2023.
- [27] <https://www.gov.uk/government/statistics/corporate-tax-research-and-development-tax-credit/research-and-development-tax-credits-statistics-september-2024>.
- [28] OECD, "Labour Market Relevance and Outcomes of Higher Education in Four US States," 2020.
- [29] <https://www.officeforstudents.org.uk/for-students/planning-to-study/degree-apprenticeships-guide-for-apprentices>.
- [30] <https://www.gov.uk/government/news/government-rolls-out-flagship-degree-apprenticeships>.
- [31] Degree apprenticeships, commonslibrary.parliament.uk, 2024.
- [32] <https://www.officeforstudents.org.uk/publications/annual-review-2023/a-statistical-overview-of-higher-education-in-england/#sectionthree>.
- [33] TIRANA EHEA MINISTERIAL CONFERENCE, EHEA, 2024.
- [34] The European Higher Education Area in 2024 Bologna Process Implementation Report, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2024.
- [35] Success as a Knowledge Economy: Teaching Excellence, Social Mobility & Student Choice, GOV.UK, 2016.
- [36] World University Rankings 2025, timeshighereducation.com, [Online]. Available: https://www.world-university-rankings/latest/world-ranking?page=1#!/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/scores.
- [37] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uae_fine06__custom_16846610/default/table?lang=en.
- [38] Education at the Glance 2024, OECD.
- [39] H. Ertl, "Dual study programmes in Germany: blurring the boundaries between higher education and vocational training?," Oxford Review of Education, vol. 46, no. 1, pp. 79-95, 2020.
- [40] Vocational education and training in GERMANY, Publications Office of the European Union, 2020.
- [41] Duales Studium: Umsetzungsmodelle und Entwicklungsbedarfe, Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF), 2022.
- [42] L. Graf, A. P. Lohse and N. Bernhard, "Varieties of work-based higher education: France, Germany and the United States compared," Training and Development, vol. 28, no. 4, pp. 385-403, 2024.
- [43] Vocational education and training Policy briefs 2023 GERMANY, Cedefop.
- [44] https://www.destatis.de/DE/Home/_inhalt.html.
- [45] OECD Reviews of Innovation Policy Germany, OECD, 2022.
- [46] K. Koschatzky, "New forms of regional interaction between universities and industry evidence from Germany," Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research ISI, 2014.
- [47] Incentives in Germany, GTAI (Germany TRADE & INVEST), 2024.

- [48] Pathways to Professions, OECD, 2022.
- [49] <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/germany/34-career-guidance-and-counselling>.
- [50] <https://euroguidance.eu/guidance-system-in-germany>".
- [51] G. Quintini and T. Manfredi, "Going Separate Ways? School-to-Work Transitions in the United States and Europe," OECD, 2009.
- [52] G. Quintini, J. P. Martin and M. Sebastien, "The Changing Nature of the School-to-Work Transition Process in OECD Countries," IZA, 2007.
- [53] <https://www.bibb.de/en/147679.php>.
- [۵۴] مهسا. رشیدی، «مطالعه نظام آموزش و پرورش کشورهای منتخب (۱): مؤلفه های ساختار اداری و آموزشی (سن آموزش، طول و ترکیب مقاطع تحصیلی)»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۳.
- [55] https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uae_fine01__custom_16846761/default/table?lang=en&page=time:2012.
- [56] https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/latest/world-ranking#!/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/scores.
- [57] <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?plotter=h5&primaryCountry= USA&treshold= 5&topic=EO>.
- [58] AACC, "AACC (American Association of Community Colleges). AACC fast facts 2022.," 2022.
- [59] L. Graf, A. P. Lohse and N. Bernhard, "Varieties of work-based higher education: France, Germany and the United States compared," Training and Development, vol. 28, no. 4, pp. 385-403, 2024.
- [60] <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/04/12/10-facts-about-todays-college-graduates>.
- [61] Education at a Glance 2023, OECD.
- [62] Industrial Strategy, GOV.UK, 2017.
- [63] L. Graf and J. J. W. Powell, "How employer interests and investments shape advanced skill formation," Political Science & Politics, vol. 50, no. 2, pp. 418-422, 2017.
- [64] https://uis.unesco.org/en/glossary#jquery_ajax_load_target.
- [65] <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-education>.
- [66] <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/132254>.
- [67] <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/132262>.

گزیده سیاستی

انگلیس، آلمان و آمریکا، کارآموزی، آموزش مبتنی بر کار و نقش آفرینی در زیست‌بوم نوآوری را در دستور کار قرار داده‌اند که نبود تمرکزگرایی در حکمرانی آموزش عالی و الگوی تحصیلی پاره‌وقت و حصول اشتغال مطلوب فارغ‌التحصیلان را تسهیل کرده است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir